

**Varsinais-Suomen sosiaalialan
tietohallinnon nykytila**

**Timo Kestilä
Suvi Pitkäranta
Hannu Salmela**

**Oy Vasso Ab
Turun kauppakorkeakoulu**

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
1.1	Kartoituksen tavoitteet	3
1.2	Organisointi.....	4
1.3	Sosiaalialan tietohallinnon nykytila tiivistetysti	7
1.4	Sosiaalialan tietohallinnon kehittämishankkeet.....	9
1.5	Keskeiset käsitteet.....	11
2	Tietotekniikan hyödyntäminen sosiaalipalveluissa.....	12
2.1	Käyttö sovellusalueittain.....	12
2.2	Rajapinnat muiden toimijoiden järjestelmiin.....	18
3	Sosiaalialan tietojärjestelmien kehittämismenetelmät ja osaaminen	23
3.1	Hankkeiden rahoitus	23
3.2	Hankkeiden valmistelu.....	24
3.3	Työprosessien kehittäminen.....	24
3.4	Tietojärjestelmien hankinta ja käyttöönotto.....	26
3.5	Käyttäjien atk-taidot.....	26
4	Tietotekninen alusta ja sen kehittäminen	28
4.1	Laitteistot	28
4.2	Tietoliikennetkaisu	28
4.3	Sovellus- ja tietoarkkitehtuuri.....	29
4.4	Tietotekniikkahankinnat	31
5	Tietohallinnon johtaminen ja organisointi	32
5.1	Kunnan sisäinen organisaatio	32
5.2	Alueellinen organisoituminen.....	32
6	Toimenpidesuosituksset	35
6.1	Tietohallinnon kehittämisen organisointi	35
6.2	Tietohallinnon osaamisen kehittäminen	38
6.3	Infrastruktuurin kehittäminen ja linjaukset.....	38
6.4	Sosiaalialan sovelluskehityksen suuntaaminen.....	40
6.5	Ehdotus välittömiksi toimenpiteiksi	43
7	Liitteet.....	44

1 Johdanto

1.1 Kartoituksen tavoitteet

Kartoituksen tavoitteeksi asetettiin Varsinais-Suomen sosiaalialan tietohallinnon nykytilan selvittäminen. Se katsottiin tarpeelliseksi toteuttaa ennen kuin ryhdytään pohtimaan mahdollisuuksia ja edellytyksiä tietotekniikan hyväksikäytön lisäämiseen sosiaalialalla.

Hankkeen tavoitteena oli luoda yleiskuva siitä, kuinka hyvin nykyiset tietojärjestelmät tukevat sosiaalialan palvelutuotantoa Varsinais-Suomen alueella ja millaiset valmiudet on olemassa tietotekniikan hyväksikäytön kehittämiseen. Alkuperäisessä toimeksiannossa sovittiin, että haastattelussa selvitetään seuraavat asiat:

1. *Sosiaalialan ohjelmistot kunnissa.*

Millaisia ohjelmistoja on tällä hetkellä käytössä – tulisiko pyrkiä jakamaan kokemuksia, rajaamaan vaihtoehtoja ja/tai siirtyä joltain osin yhteisiin alueellisiin järjestelmiin?

2. *Sosiaalialan alueelliset ja valtakunnalliset www- sivustot.*

Kuinka laajassa käytössä www-sivustot ovat valituissa kunnissa – tulisiko kunnat ja muut toimijat saada paremmin mukaan tiedon tuottajina ja/tai käyttäjinä?

3. *Tietokannat.*

Miten sosiaalialan perustietoja tällä hetkellä hallinnoidaan – tulisiko kuntien saada itse päättää tietojen hallinnasta kokonaisuudessaan vai tulisiko osa tiedoista määritellä seutukunta-, alue- tai valtakunnan tasolla yhteensopivuuden varmistamiseksi?

4. *Atk-laitteistot ja tietoliikenneyhteydet.*

Mitä erilaisia laitteistoja ja/tai tietoliikenneyhteyksiä on käytössä eri yksiköissä – tulisiko näitä pyrkiä yhtenäistämään, standardoimaan ja/tai jopa jakamaan eri kuntien kesken?

5. *Tietohallinnon osaaminen.*

Millaista tietohallinnon osaamista löytyy eri tasoilla – tulisiko tietohallinnon osaamisen siirtymistä ja resurssien jakamista yli kuntarajojen lisätä?

6. *Käyttötaidot.*

Kuinka hyvin sosiaalialan henkilöstö osaa käyttää tietotekniikkaa ja ymmärtää sen tuomat mahdollisuudet – kuinka koulutus tulisi organisoida?

7. *Päätöksenteko.*

Miten sosiaalialan ohjelmistoja koskeva päätöksenteko on organisoitu eri tasoilla? Tulisiko päätöksentekoa kehittää ja miten voitaisiin päättää yhteisistä linjauksista, hankinnoista ja hankkeista?

8. *Menetelmät.*

Millaisia menetelmiä on käytössä tietohallinnon johtamisen ja erilaisten kehityshankkeiden toteutuksessa. Tulisiko menetelmiä pyrkiä jakamaan ja yhtenäistämään kuntien välillä?

Toteutettu kartoitus seurasi tätä jaottelua varsin tunnollisesti, mutta jonkin verran tehtiin myös tarkennuksia. Kenties keskeisin tarkennus oli se, että selvityksessä kiinnitettiin erityistä huomiota rajapintoihin muiden kunnallisten ja yksityisten toimijoiden järjestelmien kanssa.

Tähän raporttiin on koottu kartoituksen keskeisimmät tulokset. Raportin pääpaino on luonnollisesti jo käytössä olevien sovellusten ja tietohallinnon käytäntöjen kuvaamisessa. Kartoitettava alue oli laaja, joten eri osa-alueista voidaan raportissa antaa vain yleiskuva.

Koska kartoituksen tavoitteena on tukea tulevaa tietotekniikan hyväksikäytön suunnittelua, on raportissa pyritty tuomaan esiin myös käyttämättömiä mahdollisuuksia tietotekniikan hyödyntämiseen sosiaalialan työn tukena. Samoin tietohallinnon organisointia, menetelmiä ja osaamista on pyritty tarkastelemaan kriittisesti.

Raportin lopussa on esitetty tutkijoiden näkemys siitä, miten kehittämistä voitaisiin jatkossa suunnata ja organisoida. On kuitenkin syytä painottaa, että raportti on nimenomaan nykytilan kartoitus. Erilaisten kehittämistarpeiden ja ideoiden muuttaminen sosiaalialan tavoitteiden ja resurssien mukaan priorisoiduiksi konkreettisiksi kehittämissuunnitelmiksi vaatii vielä runsaasti työtä.

Konkreettisimmin nykytilan kuvausta tullaan jatkossa käyttämään tarkasteltaessa alueellisen yhteistyön tarvetta ja Vasso Oy:n mahdollista alueellista roolia sosiaalialan tietotekniikan hyväksikäytön kehittämisessä. Raportin toivotaan kuitenkin palvelevan myös seutukunnissa ja kunnissa tehtävää sosiaalialan tietojärjestelmien kehittämistyötä.

1.2 Organisointi

Rahoittajana hankkeessa on toiminut Varsinais-Suomen liitto, joka myönsi Vasso Oy:lle rahoituksen hankkeen toteutusta varten syksyllä 2003. Vasso Oy toteutti hankkeen Turun kaupunkorkeakoululle annettuna toimeksiantona.

Hankkeen ohjausryhmään nimettiin seuraavat henkilöt:

Maakuntavaltuuston puheenjohtaja Risto Ervelä, Varsinais-Suomen liitto
Erikoissuunnittelija Tuula Halttunen, Varsinais-Suomen liitto
Tutkimuspäällikkö Marit Holmberg, Turun kaupunki
Kehittämispäällikkö Raija Hurskainen, Länsi-Suomen lääninhallitus
Tietohallintopäällikkö Kari Hölsö, Kaarinan kaupunki
Yliopettaja Meeri Kojonkoski, Turun ammattikorkeakoulu
Projektijohtaja Pirkko Kortekangas, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Ma professori Hannu Salmela, Turun kauppakorkeakoulu

Turun kauppakorkeakoululla projektin työryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

Ma professori Hannu Salmela (vastaava tutkija)
Ma yliassistentti Timo Kestilä
Tradenomi, kauppat. yo. Suvi Pitkäranta

Haastattelut toteutettiin sekä henkilö että ryhmähaastatteluina 2.10.2003 - 4.2.2004 välisenä aikana. Haastattelut nauhoitettiin ja osin myös litteroitiin.

Kartoitusta varten haastateltiin seuraavat henkilöt:

Kunnanjohtaja Sauli Ahopelto, Lieto
Atk-päällikkö Thorbjörn Andersson, Turun kaupungin tietotekniikkakeskus
Sosiaalisihteerä Minna Ekholm, Kemiö
Toiminnanjohtaja Raija Haataja-Nurminen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Sosiaali- ja terveystjohtaja Helvi Heiniö, Uusikaupunki
Toimitusjohtaja Markus Hemmilä, Vasso oy
Johtava lääkäri Raili Hurme, Kaarinan-Piikkiön terveyskeskus ky
Hallintojohtaja Terhi Isotalo, Lieto
Vt sosiaali- ja terveystjohtaja Tarja Jalonen, Halikko
Kehittämispäällikkö Ani Kajander, Stakes
Atk-päällikkö Olli-Pekka Kari, Uusikaupunki
Sosiaali- ja terveystjohtaja Jaakko Kaunisto, Loimaan kaupunki
Sosiaali- ja terveystjohtaja Veikko Klemetti, Koski TL
Hallintojohtaja Osmo Korhonen, Koski TL
Atk-päällikkö Yrjö Koivusalo, V-S sairaanhoitopiiri
Projektijohtaja Pirkko Kortekangas, V-S sairaanhoitopiiri
Projektipäällikkö Pekka Kymäläinen, Salon Seudun Kehityskeskus
Suunnittelupäällikkö Ossi Niininen, Turun kaupungin sosiaalikeskus
Projektipäällikkö Reima Orvasto, Lastensuojelun Keskusliitto

Sosiaalijohtaja Antero Paananen, Kaarina
Sosiaalisihteri Eeva Purhonen, Pertteli
Projektipäällikkö Päivi Saalasto, Turku AMK (Loimaa)
Sosiaalisihteri Helena Smirnoff, Parainen
Johtava lääkäri Maire Toivanen, Loimaan seudun terveyskeskus
Projektipäällikkö, Rami Nummelin, Ukipolis (puhelinhaastattelu)

Haastattelujen lisäksi tutkimuksen tueksi kartoitettiin sosiaalialan yhteistyötä ja tietohallintoa koskevia aiempia tutkimuksia. Aihetta käsitteleviä lähteitä ovat mm.:

Hartikainen Kauko, Kuusisto-Niemi Sirpa ja Lehtonen Elisa.
Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäkartoitus 2001.
Osaavien keskusten verkoston julkaisuja 1/2002. 2002¹

Liikanen Hanna: Tietotekniikka kehittää sosiaali- ja terveysalaa.
Tampere University Press. 2002.

Majoinen Kaija, Sahala Heli, Tammi Terhi: Sosiaalipalveluita
seutuyhteistyöllä – ideasta sopimukseen. Suomen Kuntaliitto.
2003.

Manni Julius: Käyttäjien osallistuminen kotihoidon
mobiilijärjestelmän kehitykseen. Pro gradu-tutkielma. Turun
kauppakorkeakoulu. 2004.

Saranto Kaija ja Häyrinen Kristiina. SoTeTiTe- Sosiaali- ja
terveydenhuollon tietotekniikan ja tiedonhallinnan tutkimuspäivät-
Tutkimuspaperit. Osaavien keskusten julkaisuja 4/2004.

Sosiaali- ja Terveysministeriö: Sosiaali- ja terveydenhuollon
tietouudistus 2005 –työryhmän raportti, Sosiaali- ja
terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:37

Haastattelujen ja kirjallisen materiaalin pohjalta työryhmä laati raportin, jota käsiteltiin kevään 2004 aikana projektin ohjausryhmän kokouksissa yhteensä 3 kertaa.

Ohjausryhmä toimi aktiivisesti käsillä olevan raportin viimeistelyssä. Erityisesti sosiaalialan tietohallintoa koskevien toimenpide-ehdotusten muotoilussa ohjausryhmän panosta voidaan pitää merkittävänä (luku 6.5). Tästä tutkimuksen tekijät haluavatkin ilmaista lämpimät kiitokset.

¹ Vuoden 2003 kartoitus ilmestyy kesällä 2004

1.3 Sosiaalialan tietohallinnon nykytila tiivistetysti

Koska itse raportti on varsin pitkä, annetaan seuraavassa lyhyt tiivistetty kuvaus tietohallinnon nykytilasta.

1. Sosiaalialan ohjelmistot kunnissa.

Kunnissa on käytössä perusjärjestelmät (Pegasos- tai Effica-ohjelmistot). Perusjärjestelmien osalta tilanne on kohtalaisen hyvä. Sen sijaan itse sosiaalipalvelujen tuottamisessa tietotekniikkaa ei juuri käytetä. Tietämys asiakkaista, hoidon hyvät käytännöt ja kokemukset erilaisista kehittämishankkeista ovat asiantuntijoiden päässä tai papereilla. Kuntalaisille suunnattuja verkkopalveluja ei myöskään ole toteutettu. Vaikka tehty kartoitus ei pyrkinytkään selvittämään yksittäisten sovellushankkeiden kannattavuutta, tuntuisi ilmeiseltä että merkittävä osa tietotekniikan tarjoamista mahdollisuuksista on vielä käyttämättä.

2. Sosiaalialan alueelliset ja valtakunnalliset sovellukset.

Kuntarajat ylittävää yhteistyötä on sovellusten osalta tehty lähinnä Pegasos/Effica-projekteissa siten, että ko. ohjelmistot hankitaan ja asennetaan yhteistyössä. Useiden kuntien, seutukuntien tai aluetason yhteisiä sosiaalitoimen sovelluksia ei kuitenkaan ole otettu käyttöön. Valtakunnallisista sovelluksista tuli esille Kelan kuntien sosiaalitoimelle tarjoama järjestelmä. Sosiaalialaan liittyvän tietämyksen jakaminen tuli verkostoitumisen muodossa esille. Tietotekniikan hyödyntäminen siinä ei tullut niin selkeästi esille.

3. Tietokannat ja rajapinnat muihin toimijoihin.

Merkittävimmät olemassa olevat tietokannat ovat Pegasos/Effica-järjestelmissä. Tietokannoissa olevan tiedon hyödyntämistä vaikeuttaa se, että tietokannat on toteutettu ohjelmisto- ja toimittajakohtaisina ratkaisuin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että muiden ohjelmistotoimittajien on vaikeaa tehdä ja erityisesti ylläpitää sovelluksia tietokantojen päälle. Tarve vaikuttaa Pegasos/Effica-toimittajiin on jo tunnistettu. Laaja yhteistyö toimittajasuhteen hallinnassa kuitenkin puuttuu.

Rajapinnat muiden toimijoiden järjestelmiin. Sosiaalihallinnon asiakkaat ovat paljolti samoja kuin terveydenhuollon ja sivistystoimen. Tiedon jakaminen yli kuntarajojen taas mahdollistaisi erikoistumisen esim. erityispalveluiden tuottamisessa. Rajapinnat ja tietomallit on kuitenkin pitkälti rakentamatta. Sosiaaliala on lähdössä mukaan terveydenhuollon aluetietohankkeeseen, mitä voidaan pitää hyvänä ratkaisuna.

4. Atk-laitteistot ja tietoliikenneyhteydet.

Sosiaalialan tietojärjestelmät hyödyntävät ensisijaisesti kunnallista atk-infrastruktuuria, joka on kuntien tietohallinto-osastojen vastuulla. Seudullista yhteistyötä kuntien yhteisen atk-infrastruktuurin ja seutuverkkojen kehittämiseksi on tehty. Sosiaalialan osalta ei yhteisiä sopimuksia tai linjauksia ole juurikaan tehty. Selvää on, että mitä enemmän

kuntien ratkaisut poikkeavat toisistaan, sitä vaikeampaa yhteiskäyttöisten sovellusten kehittäminen on.

5. *Tietohallinnon osaaminen ja resurssi.*

Sosiaalitoimella ei kunnissa ole erityisesti tietohallintoon osoitettuja resursseja. Pegasos- ja Effica-hankkeissa joillekin sosiaalitoimen työntekijöille on kertynyt osaamista. Tämä osaaminen liittyy kuitenkin ensisijaisesti toimittajasuhteiden hallintaan ja käyttäjätukeen. Kunnissa ei juurikaan ole sellaisia sosiaalityön asiantuntijoita, jotka kykenevät innovoimaan tietotekniikan käyttöä, arvioimaan erilaisten hanke-ehdotusten vaikuttavuutta ja viestimään hyödyt päätöksentekijöille ja käyttäjille. Myös tietotekniikan käyttöönotto ja samanaikainen sosiaalitoimen prosessien kehittäminen vaativat osaamista.

Haastatteluissa ei tullut juurikaan esiin työprosessien kehittämistä prosessijattelun turvin. Samoin ei noussut esiin tarvetta kytkeä työprosessien kehittäminen tietojärjestelmien suunnitteluun.

Tietojärjestelmiin liittyvää pitkän ajan suunnittelua ei juurikaan esiintynyt haastatteluissa.

Tietotekniikan ulkoistamiseen liittyvää osaamista ei tullut esille.

6. *Käyttötaidot.*

Pegasos- ja Effica-sovellusten käyttäjien osaaminen ei tuntunut olevan suuri ongelma, vaikka pieniä puutteita tulikin esille. Koska tietotekniikan sovelluksia muutoin on vähän, eivät tietokoneen käyttötaidot luonnollisestikaan ole yleisesti kovinkaan korkeat. Peruskäyttötaidot ovat epäilemättä yksi kehittämiskohde, mutta eivät tällä hetkellä ehkä kaikkien kriittisin.

7. *Päätöksenteko.*

Sosiaalitoimen tietojärjestelmiä koskeva päätöksenteko tapahtuu ensisijaisesti kuntatasolla. Seudullinen yhteistyö päätöksenteossa on kuitenkin jonkin verran lisääntynyt. Kunnat ovat seudullisena yhteistyönä ryhtyneet tiedottamaan omista sosiaalialan tietohallintoa koskevista suunnitelmistaan ja etsimään myös konkreettisia mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä. Seudullisten ja aluetason tietohallinto-organisaatioiden edelleen kehittämistä voidaan kuitenkin pitää yhtenä keskeisimmistä tehtävistä. Koko Varsinais-Suomen alueelta sosiaalitoimen Vasso Oy voisi toimia yhteistyötä suuntaavana organisaationa.

8. *Menetelmät.*

Toteutetuissa Pegasos- ja Effica-hankkeissa menetelmät ovat tulleet pitkälti järjestelmien toimittajilta. Nämä menetelmät tähtäävät kuitenkin lähinnä siihen, että valmisohjelmistot saadaan käyttöön. Tietohallinnon osaamisen ja resurssien kehittäminen edellyttää siis samanaikaista menetelmien kehittämistä tietohallinnon kaikilla osa-alueilla.

Kokonaisuutena sosiaalialan nykytilasta siis piirtyy kuva, että tietotekniikka tarjoaa paljon uusia mahdollisuuksia sosiaalitoimen kehittämiseen.

Pitkäjänteisellä sitoutumisella tarvittavan osaamisen kehittämiseen ja kuntien väliseen yhteistyöhön tämä potentiaali olisi myös hyödynnettävissä. Tilanne yhteistyön käynnistämiseen on nyt hyvä. Yksittäisen kunnan resurssien ollessa pienet yhteistyö tietojärjestelmähankkeiden valmistelussa ja toteuttamisessa tuntuisi järkevältä vaihtoehdolta. Viime kädessä päätös on kuitenkin yksittäisten kuntien ja sosiaalijohtajien harkinnassa.

1.4 Sosiaalialan tietohallinnon kehittämishankkeet

Kartoitusta varten tehdyissä haastatteluissa nousi esiin myös runsaasti yksittäisiä hankkeita. Taulukkoon 1 ja 2 oon kerätty haastatteluissa esille nousseet hankkeet sen mukaan, minkä tyyppisestä sosiaalialan tietohallinnon ja järjestelmien kehittämisestä on kyse.

Taulukko 1: Kartoituksen aikana esiintulleita sosiaalialan tietohallinnon kehittämishankkeita

	Kunnat	Kolmas/ yksityinen sektori	Seutu/ Seutu-kunta	Varsinais- Suomi	Suomi
Perus-järjestelmät, tilastointi	Runsaasti ohjelmisto-hankkeita		Pegasos-hankintayhteistyö		Tilastojen keruun organisointi Tieto2005
Sosiaali-palvelua tukevat järjestelmät	Turku: mobiili-hanke	MLL:n Lastenhoitopalvelu, Imagetalk			Stakes-portaali-hankeet ²
Rajapinnat - integrointi muiden toimijoiden järjestelmiin	Turku: sosiaali-toimen ja terveydenhuollon järjestelmien integrointi hanke	Lastensuojeluverkko hankeaihio	Saaristokunnat havainneet integroinnin ongelmat	V-S sairaanhoitopiirin aluetietojärjestelmä.	Ei selvää valtakunnallista toimijaa.
Laite- ja tietoliikenne arkkitehtuuri			Turun itäiset kunnat; Vakka-Suomi, Saaristokunnat, Aboaspark		Valtak. kartoitusta sosiaalialan tietotekniikasta

² Sosiaaliportti www.sosiaaliportti.fi

ja e-konsultaatio hanke www.stakes.fi/ekonsultaatio

	Kunnat	Kolmas/ yksityinen sektori	Seutu/ Seutu-kunta	Varsinais- Suomi	Suomi
Käyttö-taidot	Hämeen seudun selvitys hyödyntämistä		Turun itäiset kunnat		STM:n sosiaalialan tietotekniikka hanke
Työ-prosessien kehittämisen menetelmät	Turun sosiaakeskus		Saaristo-kunnat, resurssien jakaminen; Uki-Laitila elatusturva; Salonseutu hallinto-prosessit		Kuntaliitto
Järjestelmä-kehitys, hankinta, käyttöönotto	Turku: sosiaali-prosessien kehittäminen				Juhtan suositukset; Sos. ja terveysalan tietoteknologia-sivusto ³
Tietohallinnon organisointi ja johtaminen		Lastensuojelun keskusliitto	Turun itäiset kunnat; Hämeen seutu		Kuntaliiton sos.terveys kartoitukset

Taulukko 2 Esiintulleita sosiaalialan tietohallinnon kehittämishankkeita

Taulukossa ei varmastikaan ole mainittuna kaikki eri toimijoiden käynnistämää sosiaalialan tietohallinnon kehittämiseen tähtäviä hankkeita. Tarkoituksena on lähinnä levittää tietoa niistä hankkeista, jotka haastatteluissa tulivat esille. Taulukossa mainittujen hankkeiden pääpiirteet (tavoitteet, toimijat, aikataulu, rahoitus, jne.) on kuvattu liitteissä 1.

Lisäksi voidaan todeta, että Stakesin ekonsultaatio -sivusto⁴ ja siellä mainitut muut sosiaalialan sivustot tarjoavat monipuolisesti tietoa sosiaalialan hankkeista. Osassa hankkeista myös tietotekniikalla on keskeinen rooli.

³ www.oskanet.fi

⁴ <http://www.stakes.fi/ekonsultaatio/>

1.5 Keskeiset käsitteet

Kartoituksen tekijöiden tausta on tietohallinnossa eikä heillä ollut aiempaa kokemusta tutkimuksista sosiaalialalla. Sosiaalitoimen käsitteiden johdonmukainen käyttö olikin raporttia kirjoitettaessa varsin iso haaste.

Seuraavassa on kuvattu joidenkin keskeisten käsitteiden sisältö siten, kuin niitä on raportissa pyritty käyttämään:

Alueellinen yhteistyö. Varsinais-Suomen maakunnan alueen kuntien yhteistyötä maakuntatasoisesti.

Asiakastieto. Asiakkaaseen yksilöitäviä tietoja, joita käytetään erilaisissa palvelutapahtumissa

Seudullinen yhteistyö. Useamman kunnan yhteistoimintaa (Yhteistoiminta voi rajautua seutukuntajaon mukaisesti, mutta voi olla myös muu kuntien luonnollinen yhteistoiminta-alue).

Seutukunta. Varsinais-Suomen viittä nimettyä seutukuntaa

Sosiaaliala. Sekä kuntien sosiaalitoimen että sosiaalialan palveluita tuottavia kolmannen ja yksityisen sektorin toimijoita

Sosiaalialan palvelut. Eri ryhmille suunnattuja sosiaalialan palveluja.

Sosiaalitoimi. Kunnallista sosiaalitoimea.

Tietohallinto. Organisaation tietovarantoja, tietotekniikkapalveluja ja tietoprosesseja ylläpitäviä kehittäviä ja ylläpitäviä toimintoja.

Tietojärjestelmä. Tietojen käsittelyyn ja tallennukseen rakennettua järjestelmää. Nykyään siinä on usein mukana tietokone.

Tietomalli. Tietojärjestelmissä olevan tiedon ja niiden suhteiden määrittelyä.

Tietosuoja. Yksilön oikeutta hallita omaa itseään koskevaa tietoa.

Tietoturva. Toimenpiteitä, joilla estetään tietojen tuhoutuminen, tietosisällön vääristyminen tai luottamuksellisten tietojen joutuminen ulkopuolisille.

Tilastointi ja tietotuotanto. Kunnissa tehtävää systemaattista tietojen keräämistä ja yhdistämistä päätöksentekoa varten.

Tietämys. Asiaan liittyvää osaamista, kokemusta, erilaisia ohjeita ja ratkaisumalleja.

Valtakunnallinen yhteistyö. Koko maan tasolla tehtävää, usein ministeriöstä tai Stakesista johdettua yhteistyötä.

2 Tietotekniikan hyödyntäminen sosiaalipalveluissa

Luvussa tarkastellaan tietotekniikan käyttöä sosiaalitoimen eri tehtävien tukena. Lisäksi käydään läpi sosiaalitoimen keskeiset yhteistyötahot ja se missä määrin tietoteknisiä ratkaisuja on rakennettu yhteistyöhön liittyvän tietojen vaihtamisen tueksi.

2.1 Käyttö sovellusalueittain

Seuraavassa tarkastellaan kartoituksessa esille tulleita sovelluksia sosiaalitoimen perusjärjestelmien, tilastoinnin, asiakastiedon hallinnan, tietämyksen hallinnan, ajanvarauksen, kehittämishankkeiden hallinnan, asiakkaille suunnattujen verkkopalvelujen sekä asiakkaiden itsenäiseen kuntoutukseen tarkoitettujen sovellusten osalta.

2.1.1 Perusjärjestelmät

Kuntien sosiaalialan järjestelmät on ostettu pääosin valmisohjelmistoina. Niitä on jonkin verran räätälöity. Sitä koetetaan kuitenkin kustannus- ja hallintaseikoista johtuen välttää. Ainoastaan suurissa kunnissa on ollut omaa ohjelmistotuotantoa, josta ollaan luopumassa. Sosiaalipalvelujen hallinnossa turvaututaan osin kuntien perusjärjestelmiin. Lisäksi sosiaalitoimella on jossain määrin kehittyneiden loppukäyttäjien tekemiä yleensä Excel-pohjaisia sovelluksia.

Pääosin sovellukset ovat rakentuneet sosiaalitoimen jakamien etuuksien ja palvelujen laskutuksen hallintaan. Päivähoidon hakemuksiin, sijoitteluun ja laskutukseen liittyvät järjestelmät ovat myös runsaassa käytössä. Lisäksi työnsuunnittelun ja työvuorojen suunnittelun tukena oli ohjelmistoja.

Sovellusten käytön osaaminen oli haastateltujen mielestä kunnossa. Pienemmissä kunnissa osaaminen oli yleensä yhdellä henkilöllä, jolloin sairaus- ja vuosilomien aikaan saattoi olla tilanteita, jolloin sovellusta ei voitu käyttää osajien puuttumisen vuoksi. Muutamissa seutukunnissa nähtiin yhtenäinen sovelluskanta keinoksi, jonka avulla kunta voisi lainata työntekijöitään toiseen kuntaan.

Kokonaisvaltaisesta sovellusten osaamisesta näytti olevan enemmän puutetta. Osaaminen oli pirstaloitunut usealle henkilölle ja kellekään ei ollut selkeää kokonaiskäsitystä tietojärjestelmästä. Yksittäistapauksena tuli esiin tapaus, jolloin oli ostettu kilpailevalta toimittajalta kokonainen sovellus. Tämä sovellusosa oli kuitenkin nykyisessä sovelluksessa. Sitä ei vain osattu hyödyntää.

Kaikissa kunnissa ei hyödynnetty elatusturvaan liittyviä sovelluksia. Joidenkin haastateltujen mukaan elatusturvaan liittyvää elatustukien karhuamista ja tilittämistä ei voida hoitaa nykypäivänä ilman tietotekniikkaa.

Toimittajista ylivoimaisesti suurin on entinen Novo nykyinen WM-Data. Toisena toimittajana tuli esille TietoEnator. Muiden toimittajien järjestelmistä oltiin yleensä luopumassa. Tuotteista mainittiin WM-Datan Pegasos, eli nykyinen ProConsona ja TietoEnatorin Effica.

WM-Datan ja TietoEnatorin käytännössä muodostama oligopoli koettiin muiden sovellustoimittajien mielestä vahvaksi ja sitä kautta liiketoimintaan tuleminen varsin haastavaksi. Samoin kuntien edustajat valittelivat kilpailun puutetta.

Lisäksi kuntien edustajat kaipailivat aiemmin pidettyjä käyttäjäpäiviä. Ne koettiin ainakin kuntien taholta hyödyllisiksi.

Arviointi

Peruskäyttöön liittyvä osaaminen oli kunnossa. Osaamista olisi kunnissa syytä levittää laajemmalle. Pienissä kunnissa tämä on vaikeaa. Seudullisesti samojen sovellusten hankinta on perusteltua osaamisen ja henkilöstön liikkuvuuden kannalta. Yhtenäiset sovellukset eri kunnissa mahdollistaisivat ottaa käyttöön yhteinen tietojärjestelmä. Tämä taas mahdollistaisi uudenlaisen seudullisen yhteistyön. Lisäksi seudullisesti yhtenevä sovelluskanta mahdollistaisi joidenkin henkilöiden nykyistä paremman perehtymisen järjestelmiin.

Järjestelmien kaikkia ominaisuuksia ei osata hyödyntää. Toimittajien olisi syytä panostaa myös jälkimarkkinointiin, jotta kunnat eivät esimerkiksi ostaisi kilpailijalta vain siksi että kunnassa ei tiedetty omassa sovelluksessa olleista ominaisuuksista. Vastaavasti kuntien sovellusyhdyshenkilöiden tulisi olla aktiivisia ja selvittää mitä tarpeita on ja mihin niistä saadaan apua jo olemassa olevista sovelluksista.

Alueellisella tasolla voitaisiin pyrkiä käynnistämään vuoropuhelua toimittajien kesken ja kuntien kesken.

2.1.2 Palvelujen suunnittelua tukeva tilastointi

Kuntien sosiaalitoimesta kerätään runsaasti tietoa kuntien omille päättäjille, lääninhallitukselle, STM:lle, Stakesille, Tilastokeskukselle ja Kuntaliitolle. Erityisesti pienemmät kunnat valittelivat tilastoinnin työllistävyyttä. Tilastotiedon hyödyntäminen omassa suunnittelussa koettiin vaikeaksi. Tilastotietojen keruu tapahtuu viiveellä ja tilastojen tekeminenkin vaatii vielä oman aikansa. Näin tuotettu tieto on usein menettänyt ajankohtaisuutensa esimerkiksi budjetoinnin apuvälineenä.

Toinen tilastotiedon hyödynnettävyyttä heikentävä seikka oli tietojen yhdenmukaisuus. Eri ohjelmistotoimittajan sovellukset tuottavat erilaista tilastotietoa samoista asioista. Sovelluksissa käytetyt käsitteet eivät ole ilmeisesti yhteneväisiä. Tämä haittaa erityisesti kunnissa tapahtuvaa kuntien keskinäisiä vertailuja. Valtakunnan tasolla tilastointia ollaan kehittämässä Tieto2005 hankkeessa.

Arviointi

Tieto2005 –hankkeessa ajatuksena on, että Tilastokeskus kerää tiedon ja toimittaa sen sitten eri tahoille. Painopiste hankkeessa tulee olemaan valtakunnan taso. Miten tulevaisuudessa tullaan organisoimaan aluetason tilastotiedon tuotanto ja hyödyntäminen ei tullut esille.

2.1.3 Asiakastiedon hallinnan järjestelmät

Sosiaalipalvelujen tuottajat käyttävät tietotekniikkaa lähinnä asiakaskertomusten tukena siten, että asiakkaista kirjoitetaan esimerkiksi tekstinkäsittelyyn tiedot. Osittain tätä tehdään vielä sosiaalityöntekijöiden vihkoihin.

Dokumentointiin liittyvissä käytännöissä oli selviä eroja eri kunnissa. Kaikkea asiakkaaseen liittyvää tietoa ei dokumentoida. Tämä koettiin erityisen haittaavaksi asiakasta hoitavan henkilön vaihtuessa. Sosiaalivirkailijoiden tekemisissä päätöksissä asiakkaan haastattelut ovat merkittävässä roolissa. Suoritetuissa haastatteluissa tuli esiin myös se, että kyseessä on hallinnollinen päätös. Asiakkaalla on oikeus valitukseen tuomioistuimessa.

Asiakastiedon yhteydessä nousi esiin myös tietosuojaja –turva. Näistä asioista oltiin huolissaan. Erityisesti tämä tuli esiin jaettaessa asiakastietoja yli organisaatorajojen sähköisesti. Kasvokkain tapahtuvaan tietojen jakamisen problematiikkaa ei tullut esiin haastatteluissa.

Arviointi

Sähköisen asiakastiedon hallinnan merkitys korostuu erityisesti yli kuntarajojen tapahtuvan yhteistyön lisääntyessä. Erityisesti asiakaskertomukset tuntuvat alueelta, jossa voitaisiin sovellusten tukea lisätä. Tämä tulisi kuitenkin tehdä yhteistyössä muiden sosiaalialan ja jossain määrin myös terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Lisäksi tiedon jakamista pitäisi pystyä tarkastelemaan prosessin näkökulmasta käsin eikä pelkästään organisaatioyksiköiden näkökulmasta.

Asiakastiedon hallinnan problematiikka korostuu moniongelmaisen asiakkaan kohdalla. Hän voi olla samanaikaisesti terveydenhuollon, usean eri sosiaalitoimen sektorin ja kolmannen sektorin asiakas. Tietotekniikan avulla voidaan helpottaa yhteistyötä.

Asiakastiedon järjestelmiin liittyvät tietosuojakysymykset tulee ottaa huomioon. Lainsäädäntö asettaa omat ehtonsa, samoin sosiaalityön arkaluonteisuus asiakkaan kannalta. Tietosuojalainsäädäntö on varsin uutta ja siihen liittyvät käytännöt ovat vielä muotoutumassa. Lainsäädäntöä tullaan tarkastamaan vielä. Samoin eduskunta voi säätää siihen liittyviä erityislakeja (esim. Lex Makropilotti) erilaisia kokeiluja varten.

2.1.4 Sosiaalityössä tarvittavat tietämys, ohjeet ja lait

Sosiaalityön tueksi tehdään useissa paikoissa erilaisia ohjeita ja ohjeistuksia. Osa ohjeista on tarkennuksia lainsäädäntöön. Toiset ovat taas lähinnä sosiaalityön tekemisen tueksi tarkoitettuja ohjeita ja tietämystä. Ne tehdään yleensä tekstinkäsittelyohjelmistoilla. Levittäminen tapahtuu sähköpostilla ja normaalilla tiedottamisella. Ohjeita ei tallenneta systemaattisesti. Tällöin niiden hyödyntämien myöhemmin vaikeutuu. Lisäksi suunnilleen samoja ohjeita kirjoitetaan uudestaan toisissa kunnissa.

Tietämykseen liittyvät ongelmat tulivat esille selvimmin lastensuojelun piirissä. Huostaanotto ja sijoitus koettiin erityisen hankalaksi. Päätökset on tehtävä aika nopeasti, asiat ovat juridisesti hankalia ja niitä tehdään suhteellisen harvoin. Tällöin osaamista kertyy hitaanlaisesti.

Stakes on toteuttanut valtakunnan tasolla Sosiaaliportti-nimisen sosiaalialan sivuston (portaalin)⁵ Sen ajatuksena on koota kaikki sosiaalialan ammattilaisen tarvitsemat www-sivustot yhden sateenvarjon alle. Sosiaaliportin yhtenä osahankkeena on rakennettu ekonsultaatio-sivusto. Tavoitteena on luoda sosiaalialan konsultaatiota ja siihen liittyvää verkostoitumista tukeva sivusto. Sosiaaliportti- ja ekonsultaatiohanke eivät tulleet esiin haastatteluissa.

Arviointi

Sosiaalityön tueksi oleva tietämys on pirstaloitunut pitkin alan kenttää. Kuntien on vaikeaa hyödyntää toistensa tietämystä. Samoin harvoin tarvittujen kolmannen sektorin tuottajien palvelujen löytyminen on usein hankalaa.

Tietämyksen jakamisen parantamiseksi ehdotetaan rakennettavaksi tietämyskanta (tietämyspankki) ja sitä tukeva www-sivusto. Tietämyskantaan tallennetaan, ratkaistuja tapauksia ja ohjeita, joita eri toimijat ovat tehneet. Tietämyskannassa olisi kunkin kunnan ohjeistus omassa lokerossaan. Lisäksi käyttäjät pääsisivät katsomaan myös muiden kuntien ohjeita. Ratkaisukannan ei tarvitse olla kuntakohtainen. Alueellinen järjestelmä helpottaisi ratkaisun toteuttamista.

Tietämyksen jakaminen on selkeästi alueellisen toimijan tehtävä. Sen on myös luotava puitteet ja saatava tietämyksen kuluttajat yhteiselle foorumille. Myös Stakes on selvästi suuntaamassa tämän tyyppisiä tehtäviä alueellisten osaamiskeskusten harteille. Tietämyksen jakaminen on luonteeltaan vuorovaikutteista. Siksi työtapa tulisi olla verkostotyöhön perustuva. Oppimisen ja hiljaisen tiedon jakamisen tueksi sivustossa olisi myös eri ongelma-alueisiin keskittyviä sähköisiä keskustelupalstoja.

⁵ www.sosiaaliportti.fi

Alueellisella tietämyksen hallintajärjestelmällä voidaan vähentää kansalaisten asuinkunnasta johtuvaa eriarvoistumista. Lisäksi sen avulla saadaan levitettyä hyviä käytäntöjä sosiaalityöhön.

Alueellisella tasolla oleva tietämyksen jakamisen järjestelmä sopisi hyvin Vasson koordinoitavaksi. Sitä ei ole syytä kehittää irrallaan Stakesin ekonsultaatiohankkeesta.

2.1.5 Ajanvaraus ja työajan hallinnan järjestelmät

Turussa oli sosiaalityöntekijöiden ajanvaraus keskitetty yhteen paikkaan. Lisäksi siellä oli kodinhoitajien työajan seuranta ja työtehtävien jako hoidettu osittain mobiileilla päätelaitteilla.

Myös muualla oli otettu käyttöön ajanvarausjärjestelmiä. Niihin oltiin tyytyväisiä. Eräänlaisena innovatiivisena ideana tuli esiin ajatus päiväkotilasten leimauskoneesta. Jokainen lapsi leimaisi itsensä sisään tullessaan aamulla. Järjestelmän avulla voidaan hallita nykyistä paremmin päiväkotien oikeaa miehitystä

Arviointi

Työajan hallinnan ja ajanvarauksen järjestelmät ovat tyypillisiä toimintoja, joissa voidaan hyödyntää tietotekniikkaa. Ajanvarauksen keskittäminen tietotekniikan avulla on mahdollista tehdä suhteellisen edullisesti. Markkinoilla on runsaasti tähän sopivia ohjelmistoja. Ajanvaraus on toiminto, joka kannattaa keskittää seudulliselle tai jopa alueellisella tasolle. Turussa keskittämisellä oli saavutettu selviä hyötyjä.

2.1.6 Kehittämishankkeissa syntyvä tieto ja tietämys

Kehittämishankkeissa syntyvä tieto ja tietämys jäävät yleensä pelkästään hankkeeseen osallistuvien henkilöiden käyttöön. Tiedostot ovat henkilökohtaisilla tietokoneilla tai yhteisillä levyalueilla. Hanketietämystä ei myöskään kerätä systemaattisesti.

Kuntatasolla tällainen tietämys on vielä jaettavissa työyhteisön kesken joko yhteisen levyalueen avulla tai kasvokkain tapahtuvalla keskustelulla. Sen sijaan seudullisissa ja alueellisissa hankkeissa tarvitaan systemaattisia tapoja ja välineitä hankeaikaisen ja myös sen jälkeisen tiedon jakamiseen. Kansalaisten on vaikea löytää tietoja kunnissa olevista sosiaalialan hankkeista.

Arviointi

Hankerahoitus tulee olemaan tulevaisuudessa nykyistä tärkeämpi rahoituskanava ja myös valtion ohjaustapa. Hankkeissa kertynyttä tietoa ja tietämystä pitää pystyä hyödyntämään nykyistä paremmin. Tällä voidaan estää saman pyörän keksimisen uudelleen ja vähentää esiintynyttä hankeväsymystä.

Meneillään olevista hankkeista on syytä perustaa hanketietokanta. Samoin päättyneistä hankkeista syntynyt tieto on syytä kerätä yhteen paikkaan. Tietojen tallettamiselle olisi luotava yhtenäinen menettely. Näin sitä on mahdollista hyödyntää myöhemmin.

Vasso voisi koordinoida alueellisen sosiaalialan hankekantaa. Se voisi olla seutukuntakohtainen ja linkitetty sitten yhteen maakunnan tasolla Vasson toimesta. Lisäksi hankekanta lisäisi osaltaan kuntien sosiaalitoimen läpinäkyvyyttä kuntalaisille.

2.1.7 Asiakkaille ja heidän omaisilleen suunnatut verkkopalvelut

Asiakkaille tarjottavat sähköiset palvelut eivät nousseet haastatteluissa selkeästi esiin. Kunnissa ollaan luomassa sähköisiä palveluita. Näissä tarjotaan tietoja palveluista ja lomakkeita. Varsinaisia vuorovaikutteisia palveluita ei olla vielä tuomassa verkkoon. Lasten päivähoitoon liittyvää hakemusten käsittelyä pidettiin potentiaalisena alueena sähköisten palvelujen aikaansaamisessa.

Haastatteluissa kunnissa ei tullut esille selkeitä verkkopalvelustrategioita. Kunnat luottavat ohjelmistotoimittajien kykyyn rakentaa sähköisiä palveluita. Järjestöt ovat tuoneet runsaasti erilaisia palveluita verkkoon ja ovat niissä selkeästi kuntia edellä.

Arviointi

Palvelujen siirtäminen verkkoon vaatii yleensä usean vuoden pitkäjänteisen työn, jossa uudistetaan niin prosesseja kuin tietojärjestelmiä. Usein verkkopalvelujen käyttöönotto aiheuttaa myös muutoksia organisaatorakenteessa. Seudullinen ja alueellinen verkostoituminen tulee tarjoamaan tulevaisuudessa yhdessä kehittyvän tietotekniikan kanssa kokonaan uudenlaisia tapoja tuottaa ja organisoida sosiaalialan palveluita.

Sähköinen viranomaisasiointi on yksi oleellinen asia tässä strategiassa. Valtiovalta tulee selkeästi ohjaamaan kuntia tuottamaan verkkopalveluita.

Verkkopalveluiden kysyntä saattaa lisääntyä sähköisen allekirjoituksen käytön helpottuessa ja muiden valtionhallinnon viranomaisten muuttaessa palvelujaan sähköisiksi sekä yleisen sähköisen asioinnin lisääntyessä.

Sähköiset neuvontapalvelut ovat alue, jossa tietotekniikkaa kannattaa hyödyntää. Osa näistä palveluista vaatii ihmisen vastaamaan niihin. Osa voidaan automatisoida. Sähköinen hallinto tarjoaa kuntalaisille mahdollisuuden seurata, missä hänen hakemuksensa menee hallinnossa.

Verkkopalveluita varten olisi luotava selvät visiot ja niihin johtavat kehityspolut. Koska on myös oletettavissa, että palvelujen tuottamistapa muuttuu, on verkkopalveluihin liittyviä strategisia kysymyksiä syytä pohtia myös seutu- ja aluetasolla.

2.1.8 Asiakkaiden itsekuntoutusta ja itsenäistä elämistä tukevat sovellukset

Haastatteluissa tuli esille Neurocityn panostus tietotekniikkaan eri sovellusten ja palveluiden muodossa. Liitteessä 1 on kuvattu tarkemmin heidän yhdessä Imagetalkin kanssa kehittämää tuotetta.

Monissa teknisissä korkeakouluissa on menossa projekteja vammaisten ja vanhusten itsenäisen elämisen tueksi. Kotona asuville vanhuksille on myyty jo vuosia erityistä turvaranneketta, jossa olevaa nappia painamalla hän voi hälyttää itselleen apua. Kaiken kaikkiaan tähän kategoriaan on tarjolla runsaasti erilaisia sovelluksia jo nyt.

Arviointi

Tämän alueen sovellukset ja palvelut tulevat kehittymään vielä paljon. Alan pilottihankkeita on syytä pitää yllä seututasolla ja näin kerryttää kokemusta ja löytää paikallisesti hyviä ratkaisuja. Näitä voidaan sitten levittää koko alueelle.

Erityisesti vanhusten itsenäistä elämää tukevia sovelluksia kaivataan. Kyse ei ole pelkästä teknologian kehittämisestä vaan jo myös jo olemassa olevan teknologian hyödyntämistä vanhustenhuollossa. Monet sitä tukevat tekniset innovaatiot on jo tehty. Niitä ei kuitenkaan ole pystytty kaupallistamaan. Innovaatioita pitäisi jatkokehittää ja pyrkiä saamaan hyötykäyttöön sosiaalialalle.

Tulevaisuudessa tulee olemaan runsaasti rahoitusta teknologian kehittämiseen ja kaupallistamiseen. Tämän tyyppisillä hankkeilla saadaan aika helposti positiivista julkisuutta ja kohotetaan sosiaalialan teknistä imagoa.

2.2 Rajapinnat muiden toimijoiden järjestelmiin

2.2.1 Taloushallinnon järjestelmät

Sosiaalialan järjestelmät on liitetty kuntien taloushallintoon. Liitynnät on tehty räätälöimällä. Sosiaalialan ohjelmat kommunikoivat joko suoraan taloushallinnon tietokantojen kanssa tai sitten siirto pohjautuu siirtotiedostojen käyttöön. Ongelmana on ollut yleensä räätälöinnin hinta. Lisäksi muutokset yhdessä ohjelmassa yleensä aiheuttavat yllättäviäkin sivuvaikutuksia muissa sovelluksissa.

Arviointi

Kuntien ja ohjelmistotoimittajien pitäisi luoda yhdessä selvät standardit rajapinnat taloushallinnon sovelluksiinsa. Näin sovelluksen korvaaminen toisella ei vaatisi räätälöintejä.

Kuntien välisellä seudullisella ja alueellisella taloushallinnon alueen tietohallinnollisella yhteistyöllä voidaan luoda alueellisia rajapintastandardeja

taloushallinnon järjestelmiin. Mikäli tällaisia lähdetään määrittelemään, on sosiaalisektorin tietohallinnon hyvä olla mukana standardoinnissa.

2.2.2 Terveydenhuollon järjestelmät

Sosiaalitoimen tietojärjestelmiä ei oltu liitetty terveydenhuollon järjestelmiin Turku lukuunottamatta. Turussa oltiin juuri ottamassa käyttöön terveydenhuollon ja sosiaalitoimen järjestelmien välistä liittymää.

Muualla ei ole juurikaan toimivia käytäntöjä tiedon vaihtamiseen. Tiedot ovat järjestelmissä erillisinä. Terveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteistyöhön liittyvä tietojen vaihto oli hoidettu yleensä seuraavasti: vanhainkodin hoitajilla oli pääsy terveydenhuollon järjestelmään. Tiedon omistajuus ja siihen liittyvä tietosuoja nousi esiin monissa haastatteluissa erityisesti terveydenhuollon järjestelmien olleessa keskustelun alla.

Terveydenhuollon puolella alueellisen tason tietohallinnollinen yhteistyö on lähtenyt selvästi käyntiin. Terveydenhuollon aluetietojärjestelmä otettaneen käyttöön vuonna 2007.

Terveydenhuollon aluetietojärjestelmähanke on muodostanut alueellisen IT neuvottelukunnan. Siinä on sosiaalialaa edustamassa Vasson toimitusjohtaja. Vastaavasti aluetietojärjestelmän projektijohtaja on mukana tämän raportin ohjausryhmässä, joten ainakin terveydenhuollon ja sosiaalialan alueellinen yhteistyö on käynnistynyt.

Arviointi

Varsinais-Suomessa on menossa laaja terveydenhuollon aluetietojärjestelmähanke. Siinä syntyy runsaasti osaamista isoista alueellisista tietojärjestelmistä ja eri organisaatioiden kytkemisestä siihen. Tähän hankkeeseen olisi sosiaalitoimen syytä osallistua pienellä seututason pilottihankkeella. Näin saataisiin hankittua kokemusta sosiaalialalle alueellisista järjestelmistä. Samalla saadaan tietojärjestelmien kehittämiseen liittyvää osaamista, josta sosiaalitoimessa isoimpia kaupunkeja lukuunottamatta on selvää vajausta.

Potentiaali hanke voisi olla TYKS:ssä alkava kotona asuvan vanhemman potilaan kotiuttamisprosessi. Tähän liittyviä osapuolia ovat TYKS:in sairaanhoitohenkilökunta ja sosiaalityöntekijä, potilaan asuinkunnan terveyskeskus, vanhustenhuolto sekä kotipalvelu. Hankkeella voitaisiin luoda terveydenhuollon ja sosiaalitoimen välisiin järjestelmiin liittyvää osaamista. Hanke on syytä rajata aluksi vain yhteen seutukuntaan.

2.2.3 Sivistystoimen järjestelmät

Tietojen vaihto ja jakaminen sivistystoimen kanssa ei noussut selkeästi esille haastatteluissa paria haastateltavaa lukuunottamatta.

Arviointi

Tietojen jakamisella sivistystoimen kanssa törmätään nopeasti tietosuojaongelmiin. Sen sijaan tietämyksen jakaminen sivistystoimen kanssa on kehittämisen arvoinen asia. Alueellisella ja seudullisella tasolla voitaisiin esimerkiksi joka toinen vuosi järjestää yhdessä sivistystoimen kanssa seminaari, jossa pohdittaisiin, miten tietotekniikkaa voitaisiin hyödyntää yhteistyössä.

2.2.4 Kolmannen ja yksityisen sektorin palveluntuottajat

Kunnat ostavat runsaasti palveluita kolmannen ja yksityisen sektorin palveluntarjoajilta. Asiakastietojen vaihto tapahtuu yleensä näiden kanssa suullisesti, sähköpostilla tai kirjeitse. Lastensuojelun keskusliitolla on hanke, jossa lasten sijoittamiseen koulukoteihin liittyvää tietoa voitaisiin käsitellä sähköisesti. Hanke on vielä toistaiseksi rahoitusta vailla.

Kunnissa valiteltiin kolmannen ja yksityisen palveluntuottajien palveluiden tiedon vaihalloista saatavuutta. Kummallakin sektorilla on meneillään hankkeita, joissa palveluntuottajat pyrkivät tuottamaan tietoa palveluistaan verkkoon.

Arviointi

Tulevaisuudessa kunnat tulevat ulkoistamaan nykyistä enemmän tehtäviä yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Tällöin asiakkaiden tietoja pitäisi pystyä siirtämään ja jakamaan eri yksiköiden välillä nykyistä helpommin. Toinen merkittävä seikka, jossa joudutaan tietoja vaihtamaan on ostetun palvelun laadun seuranta.

Kaikki yksityisen puolen ja kolmannen sektorin yksiköt eivät tule panostamaan voimakkaasti tietotekniikkaan. Tällaisia palveluntuottajia ovat esimerkiksi perhepäivähoito ja pienet vanhainkodit. Kuntien sosiaalitoimi voisi myydä yksityisille palveluntuottajille sovelluspalveluita. Eli sosiaalitoimen kannalta sosiaalipalvelu näiltä osin ulkoistettu, mutta tiedot pidetään omissa järjestelmissä.

2.2.5 Sosiaalitoimen seudullinen yhteistyö

Sosiaalitoimeen liittyviä seudullisia sovelluksia ei ole juurikaan toteutettu, kunnat ovat hankkineet itsenäisesti omat sovelluksensa. Uusikaupunki ja Laitila ovat alkaneet yhdessä pohtia, miten niissä voitaisiin hoitaa elatusturvaan liittyviä palveluita.

Turunmaan kunnissa on keskusteltu palvelujen tuottamisesta yli kuntarajojen. Yksi yhteistyötä estävä asia ovat kuntien tietojärjestelmät. Myös Vakka-Suomessa oli havaittu yli kuntarajojen tapahtuvan palvelutuotannon esteeksi erilaiset tietojärjestelmät.

Seudullinen yhteistyö on selvästi lisääntymässä myös sosiaalitoimessa. Yhteistyön muotoja on monia. Haastatteluissa tuli esiin palvelujen ostaminen,

työntekijän lainaaminen naapurikunnasta vastavuoroisuusperiaattella ja Salon seudun kiertävä sosiaalipäivystys.

Arviointi

Seudullisen tietohallinnollisen yhteistyön tarve on selvästi lisääntymässä. Asia ollaan selkeästi tiedostamassa. Lähestymistapa yhteistyöhön vaihtelee eri alueilla.

Järjestelmien hankinnoissa kiinnitetään huomiota integrointiin kunnan omiin järjestelmiin. Sen sijaan seudulliseen integrointiin ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota.

Seudullinen integrointi on pitkän ajan kehittämisen tulos. Tämän saavuttamiseksi tulisi kuntien luoda selkeitä seudullisia tietohallintostrategioita.

2.2.6 Kela, eläkevakuutuslaitokset ja verottaja

Kansaneläkelaitoksen järjestelmiin on pääsy erillisen sovelluksen kautta. Sovellus koettiin erittäin tarpeelliseksi ja sen käyttöön oltiin tyytyväisiä. Eläketietojen saatavuus koettiin myös tärkeäksi. Siinä oli ollut viime aikoina ilmeisesti tietosuojaan liittyviä ongelmia.

Arviointi

Rajapinnat Kelan, vakuutuslaitosten ja verottajan järjestelmiin ovat varsin tärkeät erilaisia etuuksia määritettäessä. Näiden toimijoiden tekemät ratkaisut vaikuttavat myös sosiaalitoimen järjestelmiin.

Sosiaalitoimen tietovirrat Kelaan, eläkevakuutuslaitoksiin ja verottajalle on analysoitava tarkemmin. Samoin tulee selvittää näiden toimijoiden sähköiseen asiointiin liittyvät strategiat.

2.2.7 Väestörekisterikeskus

Väestörekisterikeskus toimittaa eräsiirtoina kuntiin kuntalaisten perustiedot. Nämä päivitetään sosiaalitoimen järjestelmiin. Tietojen siirron kalleuden vuoksi kunnat pyrkivät keskittämään siirtoja seudullisesti ja sitten edelleenjakamaan tiedot asianomaisiin kuntiin. Turun sosiaalikeskus vaatii ainakin www-sivuilla olevan ohjeen mukaan virkatodistuksen toimentulohakemuksen liitteeksi.

Arviointi

Väestörekisterin tiedot ovat keskeisiä sosiaalitoimen kannalta. Väestörekisterin pitkän ajan suunnitelmat tietojen jakamiseksi ja hinnoittelupolitiikasta tulisi selvittää ja ottaa huomiin järjestelmiä suunniteltaessa

2.2.8 Tilastotiedot

Valtakunnallinen tilastojen keruu ollaan keskittämässä Tilastokeskukselle Tieto2005 hankkeessa. Tällä hetkellä eri toimittajien järjestelmistä tuotettu tilastotieto ei ole vertailukelpoista kaikilta osin keskenään.

Arviointi

Valtakunnan tilastointijärjestelmän luominen hoituu STM:n, kuntaliiton, Stakesin ja Tilastokeskuksen toimesta. Alueellisen tilastotiedon tarve eri toimijoiden näkökulmasta on syytä analysoida tarkemmin.

Mikäli aloitetaan kehittää alueellisia tilastollisia järjestelmiä on syytä harrastaa yhteistyötä ainakin Tilastokeskuksen kanssa. Lisäksi alueellinen tilastointijärjestelmä on syytä integroida seudullisiin ja kunnallisiin sosiaalitoimen sovelluksiin.

2.2.9 Poliisi ja hätäkeskus

Yhteistyöstä poliisin kanssa tuli esille Salon seudun kiertävä sosiaalipäivystäjä. Lisäksi haastateltavilta kyseltiin VIRVE viranomaisverkosta. Viranomaisverkkoa pidettiin kalliina hyötyihin nähden.

2.2.10 Yhteenveto rajapinnoista

Eri toimijoiden tarvitsemat tiedot ja niihin liittyvät tietovirrat eri rajapintojen välillä tulisi kuvata. Kuvaustasona riittää, mitä tietoa siirretään eri toimijoiden välillä. Se on syytä tehdä riittävän yleisellä tasolla, jotta sitä voitaisiin hyödyntää eri kunnissa.

Ylätasolla pitäisi kuvata, mitä tietoa tarvitaan, kun palvellaan asiakasta. Samoin missä järjestelmässä se sijaitsee. Tietosuoja ja -turva ovat myös oleellisia kysymyksiä.

Integrointi edellyttää yhteisiä tietomalleja. Sovellusten tekniset integraatoratkaisut voidaan sopia myöhemmin. Myös yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin palvelutuottajille on mahdollista rakentaa omat rajapintansa.

Yhteisten rajapintojen kehittäminen eri toimijoiden välille on pitkän ajan hanke ja vaatii tuekseen selkeää arkkitehtuurimalleja.

3 Sosiaalialan tietojärjestelmien kehittämismenetelmät ja osaaminen

3.1 Hankkeiden rahoitus

Nykyiset sosiaalipalveluita tukevat sovellukset kunnissa on hankittu pääosin kuntien sosiaalitoimen budjettirahoituksella. Ne tehtiin myös pääosin 90-luvun puolessa välissä. Tällöin valtion rahoitus oli yleisestä taloustilanteesta johtuen tiukkaa.

Ministeriöistä saatavaa hankerahoitusta ei Varsinais-Suomen alueella sosiaalitoimen järjestelmissä ole juurikaan käytetty. Järjestöpuolella taas Raha-automaattiyhdistys on tärkeä rahoituskanava myös tietojärjestelmiin liittyvissä hankkeissa.

Sosiaaliala sinänsä on hyödyntänyt hyvin ulkoista rahoitusta. Valtio käyttää myös hankerahoitusta selkeänä ohjausmenetelmänään. Se ei kuitenkaan näy kunnissa johdonmukaisena ohjauksena. Tämä on johtanut hankkeiden runsauteen ja jossain kunnissa valiteltiin hankeväsymistä. Hankkeiden runsas määrä yhdistyneenä moniin rahoittajatahoihin ja ohjailun epäselvyyteen on luonut sekavuutta kentällä.

EU-rahoitusta ei ole juurikaan käytetty tietotekniikkainvestoinneissa lukuunottamatta Vakka-Suomen seutuverkkohanketta. EU-hankkeiden aiheuttama työmäärä koettiin hyötyyn nähden suureksi jopa suurissa kunnissa.

Vaikuttaisi siltä, että ei ole valmiita käytäntöjä, kuinka yhteisille esim. seutukunnallisille hankkeille haetaan rahoitus toisaalta kunnista, toisaalta yhteisten hankerahoituksen kautta. Tarvitaan järjestelyt, joilla taataan kehittämisohjelman johtaminen ja rahoituksen jatkuva hakeminen uusien ja meneillään olevien hankkeiden rahoittamiseksi.

Arviointi

Hankerahoitus tulee myös tulevaisuudessa olemaan tapa, jolla valtiovalta ohjaa sosiaalialan kehitystä. Kuntakohtaisia hankkeita tulee olemaan jatkossakin. Näiden lisäksi tulee olemaan seudullisia ja alueellisia hankkeita. Näiden osuus tulee lisääntymään ja valtiovalta haluaa myös painottaa niitä. Seudullisen hankkeen perustaminen vaatii usean tahon vuoksi runsaasti aikaa. Sama ongelma on alueellisissa hankkeissa. Näitä varten olisi hyvä perustaa valmiit järjestelyt, jotka nopeuttaisivat hakemuksen tekemistä. Lisäksi tempoilevan kehityksen estämiseksi olisi hyvä, jos hankkeet voidaan kytkeä laajempaan, kunnalliseen, seudulliseen tai alueelliseen strategiaan.

Seudulliset kehityssopimukset ovat tärkeä tapa mahdollistaa seudullinen päätöksenteko. Niihin voidaan kytkeä myös strategisia linjauksia päätöksenteon nopeuttamiseksi.

3.2 Hankkeiden valmistelu

Ehdotukset uusiksi tietojärjestelmähankkeiksi kunnissa ovat lähteneet sosiaalitoimesta. Tyypillisesti on havaittu johonkin asiaan olevan automatisoinnin tarvetta ja aloitettu etsimään siihen sovellusta. Toisaalta asia olisi voitu ratkaista ehkä jo jonkun hankitun sovelluksen ominaisuudella.

Hankkeet on valmisteltu osana sosiaalitoimen normaalia budjettivalmistelua. Lisäksi kunnan tietohallinnon edustaja on yleensä osallistunut hankintaprosessiin. Kaikissa alueen kunnissa näytti olevan joku henkilö, jonka kautta tietotekniikkahanke on mennyt. Kyseinen henkilö saattoi olla tietotekniikan tuesta vastaava henkilö, tietohallinnosta päätoimisesti tai oman toimensa ohella vastaava henkilö.

Arviointi

Erityistä huomiota tulee jatkossa kiinnittää siihen, että osataan analysoida ja kertoa hankkeista saatavat hyödyt. Tällaisia ovat esimerkiksi kustannussäästöt, palvelujen laadussa saatavat parannukset tai kohentunut informaatio johdon päätöksenteon tueksi.

3.3 Työprosessien kehittäminen

Ohjelmistotoimittajan menetelmien avulla saadaan sovellukset otettua hyvin käyttöön. Ne eivät kuitenkaan takaa, että uudet työprosessit olisivat parempia kuin vanhat, manuaaliset prosessit.

Työprosessien kehittämistä pyrkimällä miettimään uusia toimintatapoja ennen kuin uutta tekniikka otetaan käyttöön, on toteutettu selkeimmin Turussa. Turun sosiaalikeskus nousi esiin prosessien analysointiin pohjautuvalla lähestymistavalla. Turun sosiaalikeskus käytti myös prosessikuvauksiaan arvioidessaan eri toimittajien järjestelmien sopivuutta omiin tarpeisiinsa.

Uusikaupunki ja Laitila ovat alkaneet kuvata ja vertailla keskenään elatusturvaan liittyviä prosesseja. Turussa on työprosessien kehittämisessä käytetty ulkopuolisia konsultteja. Laitila Uusikaupungin tapauksessa on mukana ollut seudullisen kehittämiskeskuksen Ukipoloksen henkilökuntaa. Muuten haastatteluissa ei noussut esiin systemaattista toiminnan kehittämistä prosessilähestymistavan avulla.

Kaikkiaan työprosessien systemaattinen kehittäminen ja kytkeminen tietojärjestelmien kehittämiseen näyttää olevan vielä aika vierasta kunnissa. Aiheeseen ollaan heräämässä ja siihen liittyvää osaamista ollaan pikkuhiljaa kerryttämässä.

Prosessien systemaattisen kuvaamisen puuttuminen ja vastaavasti käytössä olevan tietojärjestelmän ominaisuuksien vajavainen tietämys on johtanut tapauksiin, että kuntiin on hankittu jotain tehtävää varten erillinen ohjelmisto, vaikka tehtävä olisi voitu hoitaa olemassa olevalla sovelluksella. Turku on

pystynyt hyödyntämään prosessikuvauksia arvioidessaan ostettavaa sovellusta.

Vakka-Suomen kuntien yhteisen tietoverkkohankeen jatkohankkeena sosiaalitoimessa Uudenkaupungin ja Laitilan elatusturvan prosessit on otettu tarkempaan tarkasteluun.

Työprosessien kehittäminen tulee vastaan erityisesti sähköisiä palveluja kehitettäessä. Tällöin kehittämisessä tulisi muuttaa myös palveluihin liittyviä työprosesseja.

Haastatteluissa ei juurikaan tullut esille saumattomien palveluketjujen muodostaminen. Ilmeisesti alueellisella ja valtakunnallisella tasolla asia on oivallettu, mutta seudullisella ja kunnallisella tasolla saumattomien palveluketjujen merkitystä ole sisäistetty.

Arviointi

Kartoituksen keskeisin havainto, että työprosesseja ja tietojärjestelmiä ei kehitetä yhdessä alueen kunnissa muutamaa poikkeusta lukuunottamatta. Turun esimerkki myös osoitti, kuinka pitkän ajan hanke tällaisen taidon oppiminen on. Prosessiajattelu ei ole vielä kovin laajalle levinnyttä. Sitä tulisikin lisätä niin kunta- , seutu- kuin aluetasollakin.

Sosiaalitoimen alueen saumattomien palveluketjujen markkinointia tulisi lisätä. Samoin niiden toteuttamiseen alueellisella ja seututasolla tulisi ohjata rahoitusta. Saumattoman hoitoketjun muodostaminen ei onnistu yksittäisellä hankkeella vaan sen rakentaminen tapahtuu pitkäjänteisellä kehitystyöllä ja sitä tukevilla linjauksilla.

Tietojärjestelmien kehittämiseen liittyvää osaamista voidaan lisätä luontevimmin kytkemällä prosessien kehittäminen myös tietojärjestelmien kehittämiseen.

Tällä hetkellä kehitettävät saumattoman hoitoketjun mallit tehdään terveyspuolella. Siellä prosessi on luonteeltaan vaiheittainen ja muistuttaa teollista tuotantoprosessia. Sosiaalipuolella kyseessä on usein selkeästi monen palveluntuottajan samanaikaisesti verkostossa tuottama palveluprosessi. Sosiaalialan on syytä myös pyrkiä kehittämään omista lähtökohdistaan saumatonta palveluketjua.

Sosiaalialan palveluketjun kehittäminen ja apuvälineiden luonti on vaativa ja pitkäaikainen tehtävä. Siinä ei voida jäädä pelkästään ohjelmistotoimittajan kehitystyön varaan.

Palveluketjun kehittämistä varten olisi kehitettävä usean eri osapuolen yhteisiä hankkeita. Näin luotaisiin osaamista ja ymmärrystä, miten saumatonta palveluketjua tulee kehittää.

Turun jo hankkimaa ja Vakka-Suomessa hyvää vauhtia kertyvän prosessien kehittämiseen liittyvää osaamista pitäisi levittää myös muihin alueen kuntiin.

Prosessien kehittämiseen liittyvää osaamista on lisättävä alueen kunnissa. Tätä seuraava vaihe on yli oman organisaatorajan kulkevien prosessin kehittäminen.

Prosessien kehittäminen tulee kytkeä tietojärjestelmien kehittämiseen. Tätä voitaisiin edesauttaa kytkemällä prosessien kehittämisen koulutukseen myös tietojärjestelmien kehittämiseen liittyvää opetusta.

3.4 Tietojärjestelmien hankinta ja käyttöönotto

Toimittajan ja ohjelmiston valinnassa ei ole käytetty varsinaisia menetelmiä. Käytännössä sovellusten valinta on ollut kahden toimittajan kauppaa. Kun toimittaja on valittu, projektin hallinta, järjestelmän suunnittelu ja sovittaminen kunnan tarpeisiin ja prosesseihin on toteutettu yleensä ohjelmistotoimittajan menetelmillä.

Hankinnoissa on harjoitettu jonkun verran yhteistyötä eri kuntien kanssa. Kunnat ovat pyrkineet muodostamaan hankintarenkaan. Hankintarengas on ollut yleensä hankekohtainen. Sillä on parannettu kunnan neuvotteluasemaa toimittajan suhteen. Yleensä näin muodostetut hankintarenkaat ovat olleet hankekohtaisia. Erityisesti pienet kunnat ovat saaneet näin sosiaalialan ohjelmistotoimittajat kiinnostumaan hankkeistaan. Pisimmällä hankintayhteistyössä ovat ns. Viisikkokunnat (Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere ja Turku).

Käyttöönoton menetelmät ovat olleet yleensä ohjelmistotoimittajien menetelmiä. Tämä on johtanut menetelmän vaihtumiseen ohjelmistotoimittajan vaihtuessa. Lisäksi siinä korostuu toimittajan intressi saada ohjelmisto käyttöönotettua; ei sovelluksen hankkijan tarve, joka on yleensä saada kehitettyä toimintaansa tietotekniikan avulla.

Arviointi

Alueellisella tasolla pitäisi harkita sosiaalialan sovellusten hankintaa ja toimittajien kanssa käytäviin sovellusten jatkokehitystä koskevia asioita varten neuvottelurengas. Käyttöönottoon pitäisi luoda menetelmiä, jotka ovat toimittajariippumattomia. Tällaisia menetelmiä voitaisiin ensin kehittää pilottina seudullisesti. Onnistunutta menetelmää voitaisiin sitten levittää alueellisesti.

3.5 Käyttäjien atk-taidot

Hallinnolliset työntekijät osaavat käyttää tietokonetta tai ainakin hallinnollisia sovelluksia. Koulutus on ostettu ohjelmistotarjoajalta. Näidenkin käyttäjien osaaminen oli jotenkin kaksijakoista. Toisaalta perusosaaminen oli kunnossa, mutta kuitenkin kaivattiin lisäkoulutusta. Isommissa kunnissa oli selvät järjestelyt, miten koulutus hoidetaan käyttöönoton yhteydessä.

Kaikissa kunnissa oli käytössä kaksiportainen pääkäyttäjätuki-malli. Sovellustoimittajien tarjoamaa koulutusta pidettiin kalliina. Tämän vuoksi kaikkia käyttäjiä ei ole koulutettu ohjelmistotoimittajan toimesta, ainoastaan pääkäyttäjät on koulutettu. Hän on sitten edelleen kouluttanut työntekijöitä.

Sovelluksiin liittyvä osaaminen koettiin ongelmalliseksi pienissä kunnissa. Joitain sovelluksia käytti ainoastaan yksi työntekijä. Hänellä saattoi olla varamies nimetty, mutta vähäisen järjestelmän käytön vuoksi hän ei osannut enää käyttää sovellusta. Sovelluksiin liittyvä osaaminen koettiin myös ongelmalliseksi kuntien välisessä yhteistyössä. Jossain kunnissa käytiin tuuraamassa toisessa kunnassa. Eri toimittajan ohjelmistot vaikeuttivat näin tehtyä naapuriapua.

Järjestelmän käyttäjät ja vastuuhenkilöt eivät aina tiedä mitä ominaisuuksia järjestelmä tarjoaa. Ilmeni tapauksia, jossa ostettiin jotain asiaa varten uusi sovellus, vaikka toiminta olisi voitu hoitaa olemassa olevalla sovelluksella. Ilmeisesti toimittajien on myöskin vaikeaa tarjota konsultoivaa myyntiotetta varsinaisen myynnin jälkeen. Vastaavasti valiteltiin erilaisten toimittajan organisoimien käyttäjäpäivien vähyyttä. Ne olivat aiemmin tärkeä kanava tiedon siirtämisessä käyttäjien ja toimittajan välillä.

Hankkeita tai suunnitelmia joilla sosiaalialan ammattilaisten atk-osaamista kehitettäisiin ei ole.

Arviointi

Kehittämishankkeissa tulee huomioida: mikäli sosiaalityöntekijöistä halutaan saada tiedon syöttäjiä tai hyödyntäjiä, vaaditaan koulutuspanostusta henkilökohtaisen tietokoneen käyttötaitoihin. Sovellushankkeissa on huomioitava rajoitteena myös se, että kaikki eivät halua opetella käyttämään tietokonetta lähestyvään eläkkeelle siirtymiseen vedoten. Myös muita päätelaitteita voidaan harkita, vaikka mobiiliteknologia osoittautuikin vielä keskeneräiseksi.

Massiivisen peruskoulutuksen sijaan koulutus tulisi organisoida ryhmälle kerrallaan. Samalla kertaa voidaan näin hoitaa sekä atk-peruskoulutus että työssä tarvittavan sovelluksen koulutus.

4 Tietotekninen alusta ja sen kehittäminen

Käytettävä tietotekninen infrastruktuuri on paljolti kunnan yhteistä, ei niinkään sosiaalialan. Erilaisissa palvelupisteissä tietotekniikkaa on vaihtelevasti, PC ja nettiyhteydet löytyvät. Kuntien välillä on eroja infrastruktuurissa.

4.1 Laitteistot

Windows-työasemat ovat pääasiallinen laitteistoalusta. Palvelimet ovat pääosin myös Windows-pohjaisia. Vanhoja päätekäyttöisiä sovelluksia on vielä jonkin verran käytössä. Niistä ollaan kuitenkin luopumassa.

Tietokone oli käytössä lähes kaikilla työpöydän ääressä työskentelevillä. Merkittävimmät käyttäjäryhmät, jotka eivät ole tietoverkkojen ulottuvilla ovat lasten päivähoitajat ja kotiavun väki. Lasten päiväkotiteja verkotetaan hyvää vauhtia ja useimmissa kunnissa alkaa ainakin päiväkodin johtajalla olla verkossa oleva työasema.

Palvelintietokoneiden keskittäminen yhteen saliin oli ollut harkinnassa lähes kaikissa seutukunnissa. Kustavin kunnan palvelimien varmuuskopiointi hoidettiin etätöyönä Uudenkaupungin toimesta heidän Uudenkaupungin nauha-arkistoon.

Arviointi

Sosiaalitoimen ei ole syytä ryhtyä rakentamaan omia laitteistoalustoja ja tehdä omia järjestelyjään. Tukeutuminen kunnan yleisiin tietotekniikkapalveluihin on perusteltua.

Konesaliasioissa seutukunnallinen yhteistyö on erityisen tärkeää. Seutukunnan koneiden keskittäminen yhteen konesaliin tarjoaa monia etuja.

4.2 Tietoliikennetkaisu

Arkkitehtuureista selvemmin nousi esiin kuntien tietoliikennearkkitehtuuri. Tietoliikenneasiat yksittäisessä kunnassa on keskitetty. Toisaalta pienten kuntien terveyskeskukset olivat rakentaneet omia itsenäisiä verkkojaan. Tietoliikenne hoitui kunnan tarjoaman verkon puitteissa. Seudullisia tietoverkkohankkeita oli jossain muodossa lähes jokaisessa seutukunnassa. Seudullisesta infrastruktuurista selkein esimerkki oli Vakka-Suomen kuntien yhteinen tietoverkkohanke.

Pitkäaikaista hankintayhteistyötä on ollut tietoliikenneverkkojen suhteen. Ongelmaksi seudullisessa tietoliikenneverkossa ovat nousseet erilaiset organisaatorajat. Kunta saattaa olla muodostanut terveyskeskuksen naapurikuntien kanssa. Osa kuntayhtymään kuuluvista kunnista ei kuulu samaan seutukuntaan ja vastaavasti kuntien luontainen yhteistoiminta-alue ei

vastaa olemassa olevaa seutukuntaa. Esimerkkinä mainittakoon Auranmaan kunnat tai Somero.

Turussa oli otettu kotiaavun tietovälineeksi kämmentietokone. Ne oli ollut tarkoitus kytkeä langattomasti verkkoon. Mobiilitekniikka ei kuitenkaan osoittautunut riittävän kypsäksi. Tällä hetkellä kämmentietokoneet kytketään noin kerran viikossa kotiaavun taukoasemalla verkkoon.

Arviointi

Tietoliikenteen seudullinen kehittäminen tulisi ottaa yhdeksi seudullisen yhteistoiminnan teemaksi. Seudullisten verkkojen avulla myöskin kunnat voivat parantaa neuvotteluasemaansa operaattoreihin nähden. Tietoliikenteen kehitystä tulisi seurata ja käydä säännöllisin välein keskustelua teleoperaattoreiden kanssa.

Internet korvaa periaatteessa omat alueelliset verkot. Kuitenkin tietosuoja ja verkon hallittavuuteen liittyvät seikat puoltavat vielä tänä päivänä omien verkkojen rakentamista. Vakka-Suomen esimerkki osoittaa oman seudullisen verkon rakentamisen mahdollisuuden. Seudullisia verkkoja seuraava askel on alueelliset tietoverkot. Tässä sosiaalialan kannattaa seurata kehitystä terveydenhuollossa.

4.3 Sovellus- ja tietoarkkitehtuuri

Sovellus- ja tietoarkkitehtuuri on kunnissa hoidettu pääosin luottamalla toimittajien ratkaisuihin. Arkkitehtuureihin liittyvät ongelmat tulivat esiin lähinnä sosiaalitoimen järjestelmien liittämässä kuntien taloushallintoon. Vaikeudet eivät olleet kuitenkaan ylitsepääsemättömiä. Sen sijaan suunniteltaessa ylikunnallisia palveluita törmättiin erilaisten tietojärjestelmien yhteenliittämisen ongelmiin.

Eri sovellusten integrointi toisiinsa jälkikäteen on luonut järjestelmiin sisäsyntyistä epävakautta. Muutettaessa yksittäistä ohjelmaa aiheutui siitä usein yllättäviäkin sivuvaikutuksia toisissa ohjelmissa. Näin pieni muutos yksittäisessä ohjelmassa aiheutti pitkänkin korjaustoimenpiteiden sarjan muissa ohjelmissa. Varsinaista sovellus- ja tietoarkkitehtuuria ei oltu luotu. Selkein arkkitehtuurinen valinta oli ostaa sovellukset yhdeltä toimittajalta.

Selkeät rajapintamäärittelyt eri toimijoiden ja heidän järjestelmiensä väliltä puuttuvat. Samoin tietomallit tuntuvat puuttuvan, niin kunnan, alueen, kuin valtakunnan tasolta. Samoin pitkäaikaisen kehitystyön tueksi tehdyt linjaukset puuttuvat. Kuntatasolla niitä on jonkin verran olemassa. Alueetasolla niitä ei ole laisinkaan. Lisäksi valtakunnan tason linjaukset ovat joko liian käsitteellisiä tai sitten ne on huonosti otettu käyttöön. Terveydenhuollon puolella valtakunnan tason standardointityö on lähtenyt käyntiin.

Sosiaalipuolella niitä ollaan käynnistämässä vuoden 2004 aikana. Juhtan suositukset eivät olleet käytössä⁶.

Tietoarkkitehtuuri

Tietomalleja ei ole luotu, jokainen kunta tallentaa tiedot niin kuin itse haluaa. Valtakunnan tasolla Stakesissa on aloitettu sosiaalialan sanastotyö tukemaan tiedon mallinnusta ja rajapintojen määrittelyä.

Arviointi

Sovellusten hankintahinnassa edustaa suurta osaa sovelluksen integrointi kunnan muihin järjestelmiin. Järjestelmien välisten rajapintojen välinen tiedonsiirto on tehty koodaamalla. Uusimmissa järjestelmissä on aloitettu käyttämään XML tekniikkaa, mikä sinänsä on oikean suuntaista.

Työläät ohjelmien väliset rajapinnat ovat tehneet kunnille vaikeaksi rakentaa järjestelmää, joka koostuu usean eri toimittajan sovelluksista. Tämä on estänyt kuntia toteuttamasta strategiaa, jossa ostetaan kuhunkin toimintaan toimintaa parhaiten tukeva sovellus.

Sovellusten selkeä rajapintaistaminen tuo myös muita etuja ohjelmiston ostajalle. Tietotekniikan palvelutalot voivat rakentaa kunnalle tai seutukunnalle kokonaisvaltaista tietotekniikkapalveluja. Tällöin palvelutalo suorittaa integroinnin ja myy tai vuokraa sitten eteenpäin kokonaisvaltaisen sovelluspaketin.

Samoin sovelluksia tekevien pienten ohjelmistotalojen markkinoille pääsy helpottuu. Ne voivat keskittyä kapeille erikoisaloille. Vastaavasti sovellusintegraattori voi pitää huomattavasti korkeampaa riskiprofiilia toimittajiin päin kuin yksittäinen kunta. Lisäksi suurella palveluntarjoajalla on parempi neuvotteluasema sovelluksen tehneeseen ohjelmistotaloon, kuin yksittäisellä kunnalla tai jopa seutukunnalla.

Sosiaalialan tulisi osallistua terveydenhuollon tietomallien kehittämishankkeisiin. Näin luodaan yhteistä kieltä sosiaalialan ja terveyspuolen välille. Lisäksi saadaan hankittua sosiaalialalle osaamista tietoarkkitehtuureista.

Tietojärjestelmiä kehitettäessä pitää ottaa huomioon mahdollisuus tuottaa tai hankkia palveluita yli kuntarajojen. Yhteensopivuus- ja integrointiongelmien välttämiseksi tulisi kunnissa kiinnittää huomiota ei –pelkästään kunnan omiin järjestelmiin vaan myöskin kuntien väliseen tiedon siirtoon ja tietojen jakamiseen. Tämän saavuttamiseksi tulisi rakentaa seudullisia ja alueellisia sosiaalitoimen tietomalleja.

Sosiaalitoimen tietomalli ja eri toimijoiden väliset tietovirrat tulisi kuvata yleisellä tasolla. Tämä voitaisiin tehdä esimerkiksi amk- tai yliopisto-opiskelijan opinnäytteenä.

⁶ JUHTA - julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta.
<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/juhta/home.nsf>

Kehitystä tulisi johtaa linjauksilla. Sovellukset tulisi rakentaa asiakaspalvelin arkkitehtuurin pohjalle. Työasemissa olevien sovellusten tulisi olla selainpohjaisia. Samoin sovellukset tulisi rakentaa tekniikoilla, jotka seuraavat valtavirtaa. Sovellusten väliset rajapinnat tulisi hoitaa XML-tekniikalla. Samoin järjestelmien suunnittelussa tulisi ottaa huomioon JUHTAn suositukset.

4.4 Tietotekniikkahankinnat

Tietoliikenneinvestoinnit on hoidettu joko kunnan yleisellä tai tietohallinnon budjetista. Kaikkiin kuntiin näyttää syntyneen tietotekniikkahankintoihin liittyvää osaamista. Osaaminen on yleensä johonkin henkilöön liittyvää. Tietotekniikan palveluiden ostamiseen ja ulkoistukseen liittyvää osaamista on vain suurimmissa kunnissa.

Vakka-Suomessa on laitteistohankintoja varten muodostettu hankintarengas. Siellä Uusikaupunki kilpailuttaa omien hankintojen ohella myös seudun muiden kuntien tietokonehankintoja. Varsinaisia pysyviä järjestelyjä ja ylikunnallisia organisaatioita hankintojen ympärille ei ole muodostunut Vakka-Suomea lukuunottamatta. Suurimmat kaupungit (viisikkokunnat) ovat harjoittaneet hankintayhteistyötä IT-hankinnoissa.

Arviointi

Hankintayhteistyö seudullisella tasolla on toimiva ratkaisu ainakin tietoliikenteen ja laitteistojen osalta. Niissä kunnat voisivat harkita pysyvien hankintaorganisaatioiden perustamista. Ne voivat olla joko monen kunnan muodostamia virtuaaliorganisaatiota tai sitten keskitetty yhteen kuntaan.

Ulkoistukseen ja ohjelmistojen, laitteiden sekä palveluihin hankkimiseen liittyvää osaamista ei ole järkevää hankkia joka kuntaan. Tämän tyyppinen osaaminen on syytä keskittää seututasolle. Samalla pitäisi luoda seudullinen tietotekniikan ulkoistamis- ja hankintastrategia.

5 Tietohallinnon johtaminen ja organisointi

5.1 Kunnan sisäinen organisaatio

Omaa tietohallinnon osaamista (järjestelmäprojektien hallinta, ohjelmistojen ostaminen) kunnissa on vaihtelevasti, pienemmissä ei juuri lainkaan, isommissa on voitu käyttää kunnan tietohallinto-osaston palveluja. Suurempien kuntien sosiaalitoimessa on myös omaa osaamista. Uudenkaupungin sosiaalitoimi pystynyt lisäksi hyödyntämään terveystieteiden tietohallinnollista osaamista.

Kuntien oma tietohallinto ei noussut selkeästi esille haastatteluissa. Osittain tämän selittää haastattelujen kohdentaminen sosiaalitoimeen. Toisaalta oli selvästi nähtävissä tietohallinnollisen koordinoinnin olemassaolo kuntatasolla. Kaikissa haastatteluissa kunnissa oli tunnistettavissa henkilö, joka koordinoi joko kunta- tai sosiaalitoimitasolla tietotekniikkaa. Lisäksi suuremmissa kunnissa oli selkeästi nähtävissä sosiaalitoimen ja kunnan tietohallinnon yhteistyö tietohallinnossa.

5.2 Alueellinen organisoituminen

5.2.1 Seutukunnat

Seudullisella tasolla tietohallinnollista yhteistyötä harjoitettiin eri muodoissa. Osassa se oli hankintayhteistyötä, jolla parannettiin neuvotteluasemaa toimittajiin päin. Toisilla seuduilla se liittyi seudullisiin www-sivustoihin (portaaleihin).

Turun itäiset kunnat olivat alkaneet tehdä kartoituksia eri hallintokuntien tietotekniikasta ja –järjestelmistä. Salon seudulla oli selvitetty, mitä sovelluksia eri kuntien käytössä on.

Selkeästi strategista seudullista tietohallintoon liittyvää yhteistyötä harjoitettiin ainoastaan Vakka-Suomessa. Turunmaalla oli lähdetty miettimään yhteistyötä kuntien välillä ja sitä kautta törmätty seudullisen tietohallinnon puutteista aiheutuviin ongelmiin. Turun itäiset kunnat ovat alkaneet tiivistää yhteistyötä seudullisessa yhteistoiminnassa.⁷

Arviointi

Organisoitaessa seudullista sosiaalialan yhteistyötä tulee tietohallinto ottaa huomioon. Seudullisella sosiaalitoimen tietohallinnolla on kaksi selkeää rajapintaa: Sosiaalitoimen omat järjestelmät ja kunnan yleiset järjestelmät

⁷ Keväällä 2004 ovat Turun itäiset kunnat (Lieto, Kaarina, Piikkiö, Sauvo ja Paimio) hyväksyneet tietoteknisen yhteistyöstrategian

(palkanmaksu, kirjanpito jne). Suositeltavin ratkaisu olisi, jos kumpikin rajapinta on edustettuna johtavissa yhteistyöelimissä.

Seudullinen tietohallinto oli selvästi nähtävissä muotoutuvan. Siihen ei pyritty aina aivan tietoisesti. Heräämisen takana näytti olevan kuntien havainto, että olemassa oleva tietojärjestelmä on yhteistyön este.

5.2.2 Varsinais-Suomi

Sosiaalitoimessa ei alueellisen yhteistyön vaikuttavuus noussut voimakkaasti esille. Kuitenkin alueellisen tason yhteistyö ja koordinointi nähtiin tärkeiksi asioiksi. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri on muodostanut aluetietojärjestelmän puitteissa alueellisen tietohallinnon neuvottelukunnan.

Tämä kartoitus on ensimmäinen alueellista sosiaalialan tietohallinnollista yhteistyötä selvittävä hanke koko Suomessa.

Arviointi

Tietohallinnon hankkeiden ohjausta varten olisi syytä perustaa koordinoitiryhmä. Seudullisella tasolla tietohallinnon koordinointi voidaan hoitaa sosiaalijohtajien kokoontumisella vahvistettuna kuntien tietohallinnollisella edustuksella. Alueellisella tasolla tarvitaan paitsi yhteistoimintaelimen lisäksi myös sähköisiä projektitietokantoja.

Alueellisella tasolla Vasso voisi jossain muodossa ottaa koordinoitivastuun tästä. Lisäksi Vasson tulisi edistää alueellinen sosiaalialan prosessien ja tietohallinnon kehittämistä alueella.

5.2.3 Valtakunnan taso

STM:n sosiaalialan kehittämishanke vuodelta 2003 tarjoaa erityisenä osahankkeena (Tietoteknologian käytön edistäminen sosiaalihuollossa) rahoitusta sosiaalialan tietoteknologiaan hankkeisiin. Myöskin seudullista yhteistyötä painottava osahanke on nähtävissä tietohallinnollisena hankkeena.

Valtakunnan tasolla ollaan käynnistämässä hankkeita, joilla edistetään sosiaalialan tietotekniikan käyttöä. Sosiaali- ja terveysministeriön, Stakesin, kuntaliiton ja kahden merkittävimmän sovellustoimittajan yhteistyö ei noussut esille haastatteluissa. Nämä ovat kuitenkin tahoja, jotka vaikuttavat valtakunnan tasolla sosiaalialan tulevaan kehitykseen.

Valtakunnan tasolla on perustettu sosiaali- ja terveysalan teknologiasivusto omalta osaltaan kokoamaan alan teknologiahankkeita.⁸

⁸ Osaavien keskusten verkosto. www.oskenet.fi

Arviointi

Valtakunnan tasolla pitäisi luoda menetelmiä ja ohjeita miten sosiaalialan toimintaa kehitetään tietotekniikan avulla. Menetelmien kehittämisessä valtakunnan tason toimijan toimesta on vaarana, että kehitetty menetelmä jää etäiseksi kentän näkökulmasta. Tätä voitaisiin estää antamalla menetelmien kehittämistehtäviä alueellisille toimijoille. Varsinais-Suomi voisi olla pilotoimassa ja kehittämässä sosiaalialan tietohallinnollisia menetelmiä ja käytäntöjä. Näitä voitaisiin sitten levittää koko valtakuntaan.

6 Toimenpidesuosituksen

Toteutettu hanke kartoitti sosiaalitoimen tietoteknologian ja tietohallinnon nykytilaa. Kartoituksen tavoitteena oli tukea tulevaa tietotekniikan hyväksikäytön suunnittelua ja tietohallinnon kehittämistä.

Kartoitus toi esiin runsaasti erilaisia kehittämistarpeita ja ideoita. Niiden muokkaaminen realistiseksi sosiaalialan tietohallinnan kehittämissuunnitelmaksi vaatii vielä paljon keskusteluja ja sopimista. Tehdyn kartoituksen pohjalta on kuitenkin mahdollista esittää ehdotuksia etenemistavoista.

Toimenpidesuosituksen on jaettu tietohallinnon kehittämisen organisointiin, osaamisen kehittämiseen, infrastruktuurin kehittämiseen ja sovelluskehityksen suuntaamiseen. Toimenpidesuosituksen on tarkoitettu keskustelun avaukseksi ja pohjaksi kehittämisohjelman laatimistyölle.

6.1 Tietohallinnon kehittämisen organisointi

Tietohallinnon kehittämisessä ensimmäinen askel on toimijoiden tunnistaminen. Yhteistyön edellytykset syntyvät kuntatasolla havaittavista tarpeista saada tiedon kulku vastaamaan toimintaa ja sen kehittämistä.

Kuntataso on kehittämisen keskeinen toimija. Kunta päättää osallistumisestaan seutukuntatason yhteistyöhankkeisiin ja se on myös käytännön toimeenpanija yhteistyössä syntyneille toimintatavoille ja hankinnoille.

Vain suurimmissa kunnissa sosiaalialalla voi toimia oma tietohallinnon asiantuntija. Pienemmissä kunnissa tehtävät on osoitettava jollekin sosiaalialan ammattilaiselle, joka hoitaa tehtäviä oman toimensa ohella. Näiden henkilöiden käytettävissä oleva työaika muodostaa selkeästi rajoittavan tekijän sille, kuinka monta sosiaalialan tietojärjestelmähanketta voi samanaikaisesti olla meneillään.

Nämä rajoitteet huomioiden kunnissa tulee tunnistaa ainakin seuraavat roolit:

Sosiaalialan tietohallinnon johtaja, joka vastaa seuraavista tehtävistä:

- Perustelee kunnallisille päätöksentekijöille ehdotukset osallistumiselle kunnan eri sektoreiden, seutukuntatason ja maakuntatason yhteistyöhön
- Huolehtii yhteistyöstä perusterveydenhuollon tietohallinnon kanssa
- Hakee kunnan sitoutumisen ulkoisen rahoituksen hakemuksiin sekä omarahoitusosuuden osoittamiseen hankkeille
- Osallistuu seutukuntatasolla sosiaalialan tietohallinnon kehittämistä koskevaan päätöksentekoon

Sosiaalialan tietohallinnon koordinaattori, joka vastaa seuraavista tehtävistä:

- Huolehtii viestinnästä käyttäjiin päin, sovellusten käyttöönotosta, osallistuu toimintaprosessien kehittämiseen ja käyttäjien koulutukseen
- Huolehtii yhteyksistä kunnan tietohallinto-osastoon ja ohjelmistotoimittajiin käyttäjätukeen, infrastruktuuriin ja tietoturvaan liittyvissä kysymyksissä.
- Toimii kunnan edustajana seutukunnan tasolla tehtävissä tietohallinnon kehittämishankkeissa

Keskeisin kehittämiskohde on sosiaalitoimen sisäisiin ja sosiaalitoimen ja terveydenhuollon yhteisiin tietoprosesseihin liittyvä osaaminen. Tekniikan käyttöönottoon ilman työprosessin analyysyä ja haluttujen muutostavoitteiden määrittelyä on hyödyttöä.

Seudullisella tasolla seutukunta on noussut merkittävimmäksi aluekehittämisen tasoksi sosiaalipalveluiden, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyössä. Sosiaalitoimen ja sen tietohallinnon kehittämisessä seutukunta muodostaa luonnollisen yhteistyöalueen, kun pohditaan yksittäisen kunnan rajallisten voimavarojen tehokkaampaa hyödyntämistä. Seutukuntatasolla tarvitaan toimintamalli, joka liittyy seudullisen kehittämisen ja päätöksenteon sujuvasti kuntien strategiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Kansanterveyskuntayhtymät ovat osalle kuntien sosiaalitoimelle merkittävä yhteistyötä ohjaava tekijä. Terveystoimi on palveluketjun saumattomuuden ja myös sosiaalitoimen kustannusten muodostumisen kannalta ratkaisevassa roolissa. Tiedon kulun solmukohtien tunnistaminen voi olla jopa avaintekijä yhteistyön kehittämisessä.

Tietohallinnon yhteistyön kehittämiseksi perustetaan seudulliset yhteistyöryhmät, jotka kokoavat kattavasti kuntien sosiaalialan, terveystoimen ja tietohallinnon asiantuntijat ja keskeiset päätöksentekijät. Mukaan tarvitaan Vasso Oy:n edustaja ja mahdollisesti myös ulkopuolisia asiantuntijoita. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti muutaman kerran vuodessa. Sen perustehtäviä ovat:

- Kuntien yhteistyön aikaansaaminen
- Palvelujen järjestämistapoihin reagoivien tietohallintolinjausten valmistelu päätöksentekoa varten
- Kehittämisstrategia ja sen edistäminen
- Uusien mallien juurruttaminen

Seudullinen tietohallintoyhteistyö on läheisesti sidoksissa palvelutuotannon organisointiin. Se myös liittyy seudullisesti kuntien yhteistyönä organisoitavien sosiaalipalvelujen (erityispalvelujen) järjestämiseen.

Tietohallinto nähdään yhtenä välineenä toteuttaa valtakunnallisessa sosiaalialan kehittämishankkeessa ja sitä edeltäneessä VEP-hankkeessa esitettyjä visioita sosiaalipalvelujen seudullisesta kehittämisestä.

Seutukuntatason käytännön kehittämistoimet tulee toteuttaa siten, että kehittämiselle laaditaan selkeät tavoitteet, aikataulu, johto ja ohjaus. Rahoituksen vaihtoehtoina on osallistujakuntien oma rahoitus tai omarahoitus yhdistettynä ulkoiseen rahoitukseen. Toimeenpanosta vastaava varsinainen hankeryhmä kootaan seutukunnan sisältä sosiaalialan asiantuntijoista ja tilanteen mukaan alueen oppilaitosten, korkeakoulujen, yliopistojen sekä ohjelmistotoimittajien edustajista.

Maakunnan tasolla sosiaalialan kehittämisen keskeinen toimija on Vasso Oy. Tiedon käyttö, tuotto ja siirtäminen ovat osa toiminnan perusasioita, ja näin tietohallinta on luonnollinen osa Vasso Oy:n kehittämisen koordinaatiotehtävää.

Tietohallinnon kehittämisen koordinoitua varten perustetaan Varsinais-Suomen sosiaalialan it-neuvottelukunta, johon pyydetään osallistujat kaikista seutukunnista, laajoista sosiaalipalvelujen kuntayhtymistä (esim. Varsinais-Suomen ehp ky ja lastensuojelun ky), Varsinais-Suomen liitosta ja muista tärkeistä sidosryhmistä.

Maakunnan tasolla toteutettavan neuvottelukunnan tehtäviä voivat olla:

- Maakunnallisen sosiaalialan tietohallintostrategian laatiminen
- Tiedon välittäminen alueen kuntien tai muiden tahojen hankkeista, ja niiden pohjalta yhteistyön harkitseminen
- Maakunnallisten kehittämisohjelmien arviointi ja suuntaaminen
- Maakunnallisten uusien yhteistyöhankkeiden valmistelu ja ohjaaminen
- Maakunnallisten hankkeiden käyttöönoton ja onnistumisen seuranta sekä uusien toimintamallien juurruttaminen

Vasso Oy:hyn tulee palkata päätoiminen tietohallintokoordinaattori, jonka tehtäviin kuuluvat:

- Maakunnallisen strategian valmistelu
- Osallistuminen eri seutukuntien sosiaalialan neuvottelukunnan kokouksiin ja tiedottaminen seutukuntien välillä
- Maakuntatason hankehakemusten laatiminen
- Avustaminen seutukunnallisten hanke-ehtotusten laatimisessa
- Osallistuminen projektien ohjausryhmiin

6.2 Tietohallinnon osaamisen kehittäminen

Tieto tai sen puute vaikuttavat toimintaan joka tasolla. Tie tietojärjestelmien todelliseen hyödyntämiseen on tiedon merkityksen havaitsemiseen erilaisissa toimissa ja palveluprosesseissa. Osaamisen kehittämisen ensimmäinen vaihe liittyy toiminnan kehittämiseen sinänsä, ja siinä erityisesti prosessien kuvaamiseen kouluttamiseen. Tiedon merkityksen selvittämisen osa-alueita ovat kysymykset:

- Mitä tietoa toiminnassa luonnollisesti kertyy?
- Mitä tietoa itse toiminnassa, sen kehittämisessä (esim. palveluprosessin kehittämisessä sisäisesti tai yli organisaatorajojen) tai seuraamisessa (esim. valtakunnallinen tilastointi tai oman toiminnan tuloksen seuraaminen) tarvitaan?
- Mitä asiakastietoa tulee, voi ja on tarkoituksenmukaista voimassaolevien ohjeiden ja lainsäädännön mukaisesti käyttää yli organisaatorajojen?

Vastuu työntekijöiden toiminnan kehittämisen perustaidoista on kunnilla, mutta osaamisen parantaminen muodostaa mielekkään yhteistyöalueen seutukuntatasolla. Osaamistason yhtenäistämisen ensimmäinen vaihe on kohdistaa koulutusta sekä seutukunnissa että maakunnan tasolla toimikunnissa ja projektiorganisaatioissa toimiviin henkilöihin.

Tietohallinnon teknisen osaamisen lisääminen jakaantuu perustason työntekijän taitotason nostamiseen ja hanketason toimijoiden tarvitsemien taitojen lisäämiseen. Työntekijöiden tietojärjestelmien käyttötaidot tulee nostaa tietoyhteiskunnan perustasolle siten, että kaikki työntekijät hallitsevat sähköpostin, internetin ja yksinkertaisten tekstinkäsittelyvälineiden käytön. Koulutusvastuu on kunnilla yhdessä alan oppilaitosten kanssa. Ikääntyvien työntekijöiden koulutus tulee käsittää osaksi työelämässä pysymiseen tähtäävää työkykyä ylläpitävää toimintaa.

Hankkeissa toimiville toimijoille tarvitaan koulutusta hankkeen läpiviennissä, yhteistyötaidoissa, prosessikuvauksessa ja tietojärjestelmien alueellisista suunnitelmista. Tämä koulutus on luonnollisinta järjestää seutukunnan tai maakunnan tasolla esimerkiksi Vasson organisoimana. Tehtävä edellyttää kuitenkin sitä, että Vasso saa tietohallinnon koordinaatioon resursseja esimerkiksi Varsinais-Suomen liitolta.

6.3 Infrastruktuurin kehittäminen ja linjaukset

Yhteinen sovelluskehitys edellyttää, että osallistuvissa kunnissa ovat riittävät tekniset valmiudet ja infrastruktuuri olemassa. Sosiaalitoimen tulisi myös tarvittaessa kyetä vaikuttamaan infrastruktuurin kehittämiseen. Toisaalta mitä yhtenäisempiä tekniset ratkaisut eri kunnissa ovat, sen helpompaa on yhteistyö järjestelmien kehittämisessä ja käyttöönötossa.

Yleisten linjausten tekeminen ja niiden valvominen on kuitenkin varsin vaativa tehtävä, joka edellyttää varsin hyvää tietohallinnon osaamistasoa ja voimakasta keskitettyä tietohallinto-osastoa. Sen on myös pystyttävä tiedottamaan tehdyistä linjauksista ja valvomaan niiden toteutusta.

Sosiaalitoimen mahdollisuudet vaikuttaa eri arkkitehtuuriratkaisuihin ovat rajalliset. Tämän vuoksi arkkitehtuuria koskevien linjausten laatiminen ei ehkä ole ensimmäinen asia, johon kannattaa ryhtyä. Seuraavassa tarkastellaan kuitenkin lyhyesti arkkitehtuuria rajaavien linjausten teon mahdollisuuksia eri alueilla.

Laitte- ja tietoliikennearkkitehtuurin osalta sosiaalitoimen sovellukset hyödyntävät kunnan yleistä arkkitehtuuria. Arkkitehtuurin ylläpidosta vastaavat kunnan tietohallinto-osastot. Laitteiston yhtenäistäminen ja verkon ylläpito voi olla aiheellista koordinoida seutukuntatasolla siten, että päivitys, ylläpito ja huoltotoimet voidaan keskittää kustannuksia säästävästi. Tällaisen yhteistyön hyödyistä on jo näyttöä myös muualta maasta, esim. Valkeakosken seudun seutukunnassa. Verkkoyhteydet ulospäin niin seutukuntien välillä kuin esim. sairaanhoitopiiriin voidaan myös ratkaista keskitetysti, jos seutukunnan verkottuminen on saatu ratkaistua yhtenäisesti.

Sovellusarkkitehtuurin koordinointi seutukunnittain on vakavasti harkittava toimenpide. Tämänkaltaisia toimia on jo toteutettu eri puolella Suomea. Eri kuntien sosiaalitoimessa käytettävien perussovellusten (esimerkiksi tekstinkäsittely, taulukkolaskenta, web-selaimet) ja joidenkin erityissovellusten (esimerkiksi projektin hallintaohjelmistot) osalta olisi mahdollista laatia suosituksia. Sovelluksia koskevat suositukset voisivat omalta osaltaan helpottaa kuntarajojen yli toteutettavaa toimintaa ja yhteisten sovellusten kehittämistä. Selkeät suositukset voisivat ohjata myös sosiaalitoimen yhteistyökumppanien (esim. kolmas sektori, yksityiset palvelutuottajat) ratkaisuja.

Keskeinen sovellusarkkitehtuuriin liittyvä päätös on luonnollisesti myös valinta perustoiminnassa käytettävästä sovelluksesta. Toiminnallisesti tiivistä yhteistyötä tekevällä alueella saman sovelluksen käyttö toisi toiminnallista etua. Tässä suunnittelua vaikeuttaa jo tehdyt sovellusvalinnat sosiaalitoimessa ja perusterveydenhuollossa. Ne eivät ole yhtenäisiä kaikissa seutukunnissa. Toisaalta suunnitelmat aluetietojärjestelmästä voivat helpottaa näitä tiedonvälityksen ongelmia keskeisten tietojen osalta. Yhtenäistämismahdollisuudet tulee kuitenkin kartoittaa joka seutukunnassa.

Tietoarkkitehtuuri on vaativin koordinoitava alue mutta samalla myös se alue, jolla potentiaaliset hyödyt voisivat olla suurimmat. Peruskysymys tältä osin on, tulisiko maakunnassa pyrkiä siihen, että ainakin osa sosiaalialan tiedoista pyrittäisiin tallentamaan yhtenäisillä tavoilla. Kunnallisten tietohallintotoimijoiden tulisi ottaa aktiivinen yhteistyöasenne seutukunnallisen sosiaali- ja terveystietohallinnon kehittämiseen. Näillä aloilla käyttäjän tunnistamiseen ja asiakkaan suostumuksen hallintaan ovat keskeisiä kehittämiskohteita lähivuosina, koska vain yhtenäisen

tietoturvatason saavuttaminen mahdollistaa tiedon siirrettävyyden kehittämisen.

Toinen kansallisen tason ratkaisuihin korostuva kehittämiskohde on strukturoidun ja standardien mukaisesti koodatun tiedon lisääminen. Näistä sähköisen toimipaikkaosoitteiston uusiminen on ensimmäisten toimenpiteiden joukossa. Tästä alueellisen koodistopalvelimen vaativasta standardointitoiminnasta vastaa Varsinais-Suomessa sairaanhoitopiiri. Yksittäisen sovellusostajan heikkoa asemaa standardien saamisessa sovelluksen ominaisuudeksi tulee tukea alueellisella yhteistoiminnalla.

6.4 Sosiaalialan sovelluskehityksen suuntaaminen

Toteutettu kartoitus tunnisti useita erilaisia mahdollisuuksia sovelluskehityksen suuntaamiseen, mutta ei pyrkinyt yksityiskohtaisesti kartoittamaan niiden toteutettavuutta kustannuksia tai hyötyjä. Seuraava luettelo pyrkii lähinnä kuvaamaan erilaisia vaihtoehtoisia painopistealueita, joille sovelluskehitystä voitaisiin suunnata.

1. Perusjärjestelmien kehittäminen: Yhteistyö Pegasos- ja Efficca-toimittajien kanssa ohjelmistojen kehittämisessä ja/tai hankinnassa

Nykyisten perusjärjestelmien kehittämissuhteistyön edellytys on toimintaan liittyvien tietoprosessien identifiointi. Valmisohjelmat eivät nyt useinkaan vastaa toiminnasta lähtevä tietoprosesseja. Yksittäisen kunnan tai edes seutukuntatason resurssien käyttäminen sovellusmuutosten vaatimiseen ei ole tässä vaiheessa hyödyllistä. Yhteisten kehittämistarpeiden tunnistamisen jälkeen nämä asiat tulee viedä eteenpäin aluetason muutospyyntöinä.

Vaihtoehtoisesti voidaan keskittyä vain hankintayhteistyöhön. Toisaalta uusiin hankintoihin ei liene syytä ryhtyä ennen kokonaistilanteen selkiytymistä niin valtakunnallisen sosiaalialan kehittämishankkeen kuin alueellisen sosiaalialan kehittämisstrategian osalta.

2. Asiakastietojen hallinnan kehittäminen.

Hankkeen tavoitteena on kehittää järjestelmiä asiakastiedon systemaattiseen keräämiseen ja jakamiseen sekä sosiaalihuollon sisällä että sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Kehittäminen tehdään Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin aluetietojärjestelmähankkeen osana. Hankkeessa määritetään ne asiakastiedot, joiden jakamiseen sosiaalihuollon sisällä ja sosiaali- ja terveystoimen välillä on todellinen tarve. Hanke on vaativa ja pitkäkestoinen, erityisen merkittävänä ratkaistavana kysymyksenä ovat tietosuojan liittyvät ongelmat.

Maakunnallista hanketta voidaan tukea yksittäisissä sosiaalialan hoitoyksiköissä toteutettavilla piloteilla, joissa kerätään kokemuksia asiakastiedon keräämisestä hoidon yhteydessä.

3. *Sosiaalialan osaamista ja erityisosaamista tukevan konsultaatiojärjestelmän kehittäminen.*

Hankkeen tavoitteena on kehittää tietämyksen ja osaamisen jakamista ja hallintaa tukevia verkossa toimivia järjestelmiä sosiaalialan eri työtehtävien tueksi. Tavoitteena on tukea samassa työtehtävässä toimivien henkilöiden tiedon jakamista ja konsultaatiota yli kuntarajojen. Kehittäminen toteutetaan rinnakkaisina seutukunnallisina pilotteina siten, että eri seutukunnat keskittyvät erillisiin asiantuntijuusalueisiin. Seutukunnallisen pilotin jälkeen käyttö ko. asiantuntijuusalueella levitetään muihin seutukuntiin. Järjestelmä täydentää valtakunnallista sosiaalialan sivustoa. Hanke on teknisesti verrattain yksinkertainen toteuttaa ja se voi tuottaa nopeastikin henkilöstölle näkyviä hyötyjä. Hanke toteutetaan läheisessä yhteistyössä Stakesin ekonsultaatiohankkeen kanssa.

4. *Asiakkaille suunnattujen verkkopalvelujen kehittäminen.*

Hankkeen tavoitteena on suunnitella kuntien yhteistyönä verkkosivujen konsepti, joka vastaa kuntalaisten keskeisimpiin tarpeisiin ja heijastaa kunnissa tarjottavia sosiaalitoimen palveluita. Syntyvä järjestelmä toteuttaa osaltaan kuntien lakisäateistä opastus- ja neuvontatehtävää sekä sähköisten asiointipalvelujen kehittämistä. Suunnittelun ja testauksen jälkeen toteutus ja käyttöönotto siirtyy kuntiin. Erityishaasteena ovat tietosuojakysymykset ja yksittäisten kuntien kyky organisoida sisällön tuotanto sivuille ja interaktiivisten verkkopalvelujen edellyttämät prosessit. Tietosuojakysymysten ratkaisua tukee yleisempi tarve käyttäjän sähköisen tunnistamisen rakentamiseen sosiaali- ja terveysalan sisäisen tietoturvallisen toiminnan takia.

5. *Palvelutuotannon ohjausta tukevan tietovaraston kehittäminen.*

Hankkeen tavoitteena on määritellä ja toteuttaa alueellinen tietovarasto, johon automaattisesti kerätään kuntien operatiivisista järjestelmistä sosiaalitoimen johtamisessa tarvittavat yhteenvetotiedot. Tämä hanke on syytä liittää seutukuntien yhteistoimintaselvitykseen, aluetietojärjestelmäsuunnitteluun joka käynnistyy sairaanhoitopiirin toimesta ja lisäksi Stakesissa käynnissä olevaan tilastotiedon kehittämistyöhön. Erityishaasteena on keskeisen tiedon määrittely, jota ohjaavat valtakunnalliset tilastointitarpeet ja alueelliset asiakasprosessin seuraamisen kehittämisstrategiat.

6. *Keskitettyä ajanvarausta ja työajan seurantaa tukevan järjestelmän kehittäminen*

Hankkeen tavoitteena on kehittää järjestelmiä, joilla kuntalaisten tekemät ajanvaraukset eri palveluysiköihin voidaan hallita. Ensisijaisesti tavoitteena on tukea keskitettyä seutukunnallista tai muun palveluiden yhteistoiminta-alueen palvelukeskusta, josta ajanvaraukset voidaan tehdä. Hanke tukee erityispalvelujen organisointia kuntien yhteistyönä. Tämän kanssa osin rinnakkaisena hankkeena toteutetaan sosiaalityötä tekevien ammattilaisten työaikojen (esim. vastaanottoajat, kotikäynnit, ja työvuorolistat) suunnittelua tukeva järjestelmä.

7. Asiakkaiden kuntoutusta tukevat sovellukset

Hankkeen tavoitteena on kehittää ja/tai ottaa käyttöön yksittäisiä sovelluksia, joilla esimerkiksi vanhustenhuollon ja vammaishuollon asiakkaat voivat joko itsenäisesti tai ohjaajan avustuksella kehittää tai ylläpitää omaa osaamistaan ja toimintakykyään. Toisaalta on syytä seurata kansallisen terveysprojektin osana on alkanutta apuvälineiden hallintaan liittyvä kehityshanketta, jossa rakennetaan Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueiden yhteistä alan palvelua.

Yllä oleva lista erilaisista mahdollisista sovellusalueista ei ole tyhjentävä. Jo tämänkin listan perusteella on selvää, että mahdollisuuksia on enemmän kuin mitä voidaan välittömästi ryhtyä toteuttamaan. Valintoja ja priorisointeja on pakko tehdä.

Erityinen merkitys valintojen tekemisessä on yksittäisten kuntien sosiaalitoimien tarpeilla - mitkä esille tulleista ajatuksista parhaiten ja välittömimmin tukevat kunnissa tehtävää sosiaalialan työtä. Valinnoissa on huomioitava myös käytettävissä olevien resurssien asettamat rajoitteet. Lisäksi tietosuojaan liittyvien käytäntöjen kehittyminen rajaa etenemisaikataulua tai voi jopa kokonaisuudessaan estää toteutuksen osassa hankkeissa.

Seutukuntatason ja maakuntatason yhteistyön lisääminen erityisesti järjestelmien valmistelu- ja suunnitteluvaiheessa tuntuisi monen sovellusalueen kannalta järkevältä. Hankkeita olisikin syytä tarkastella sen mukaan, kuinka laajaa yhteistyötä pyritään saamaan aikaiseksi.

- *Kuntatason hankkeissa* yksittäiset kunnat vastaavat itsenäisesti pilottihankkeiden toteutuksesta. Seutukuntien ja Vasso Oy:n rooli on lähinnä levittää tietoa pilottihankkeen toteutuksesta ja tuloksista.
- *Seutukuntatason hankkeissa* kunnat sopivat suunnittelusta ja pilotoinnista oman seutukuntansa tasolla. Projektiryhmä kootaan seutukunnan eri kunnista. Vasso Oy levittää tietoa ja tiedottaa pilottien tuloksista muihin seutukuntiin.
- *Maakuntatason hankkeissa* kunnat ja seutukunnat sopivat maakuntatason yhteistyöstä. Valmistelu- ja suunnittelutyö tehdään siis eri seutukunnista ja Vassosta kootussa projektiryhmässä.

Jakamalla sovellusalueet seutukunnittain, voidaan kokemuksia ja tietämystä ryhtyä keräämään kaikilta sovellusalueilta. Liian monen samanaikaisen hankkeen käynnistämiseen sisältyy kuitenkin selkeät riskinsä, vaikka toteuttajina olisivatkin eri kunnat.

Yllä kuvattujen seitsemän sovellusalueen vaatimukset infrastruktuurin osalta vaihtelevat, mutta yleisesti voidaan todeta, että erot kuntien laite- ja tietoliikennearkkitehtuureissa eivät ainakaan kaikissa sovellusalueissa aseta ylitsepääsemättömiä esteitä. Ne voivat kuitenkin vaikuttaa hankkeen kustannuksiin ja aikatauluun siten, että yksittäiselle kunnalle syntyy

käyttöönottovaiheessa muita enemmän kuluja erilaisen infrastruktuurin vuoksi. Kuntakohtaiset erot onkin syytä tunnistaa jokaisen hankkeen kohdalla jo hankkeen alkuvaiheessa.

6.5 Ehdotus välittömiksi toimenpiteiksi

Sosiaalitoimen tietohallinnan kehittäminen kohti tietotekniikan hyödyntämistä on prosessi, joka vaatii aikaa ja toimijoiden sitoutumista. Toisaalta viimeaikainen valtakunnallinen kehitys keskeisten käsitteiden määrittelyssä tukee mahdollisuutta lähteä liikkeelle aikaisempia vuosia huomattavasti selkeämmässä tietoteknisessä ympäristössä. Yhteistyön avulla ja verkostoitumalla voidaan välttää virheinvestointeja ja saavuttaa toiminnallisia tuloksia aikaisempaa nopeammin.

Ensimmäisiksi toimenpiteiksi ehdotetaan:

1. Perustetaan Varsinais-Suomen sosiaalialan IT-neuvottelukunta, joka käynnistää Varsinais-Suomen sosiaalialan tietohallinnon kehittämisohjelman laatimisen. Ohjelma antaa suuntaviivat kehitykselle seuraavien 10 vuoden ajanjaksolle. Se priorisoi ja aikatauluttaa toteutettavat sovellushankkeet, koulutushankkeet ja luo tietohallinnon yhteistyöorganisaation. Ohjelmaa päivitetään ja sen toteutumista seurataan vuosittain perustettavassa maakuntatason neuvottelukunnassa. Siinä yhteydessä kootaan sosiaalialaan liittyvät jo toteutetut tai käynnissä olevat tietohallinnan kehittämishankkeet.
2. Stakesin ekonsultaatio sivuston käytön levittämisestä järjestetään seutukunnalliset koulutustilaisuudet syksyllä 2004 yhdessä Stakesin kanssa.
3. Järjestetään seminaari sosiaalialan tietoturvakysymyksistä syksyllä 2004 (yhdessä kuntaliiton kanssa).
4. Yhdistetään soveltuvat sosiaalialan tietohallintahankkeet Vasso Oy:n edustajien kautta Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiiriin aluetietohankkeeseen ja sen jatkoraohoitushakemuksiin.
5. Käynnistetään osaamistason nostamiseen liittyvät yhteishankkeet kohdan 6.2 mukaisesti.
6. Selvitetään ohjelmistotoimittajien kiinnostus osallistua hankkeeseen, jossa sosiaalialan ohjelmistoja kehitetään vastaamaan paremmin kuntien sosiaalitoimien tarpeita. Hankkeeseen pyydetään mukaan myös pienempiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmiä kehittäviä ohjelmistotaloja. Mikäli kiinnostusta löytyy, hankkeelle haetaan Tekes-rahoitusta.

7 Liitteet

Liite 1

STM:N SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TIETOTEKNOLOGIAN HYÖDYNTÄMISSTRATEGIAN TOTEUTUSPROJEKTI

STM käynnisti syksyllä 1996 projektin toteuttamaan hyödyntämisstrategian keskeisiä linjauksia. Osana toteutusprojektia STM on osallistunut kuntien tietoteknologian kehittämishankkeisiin. Jotkut näistä hankkeista ovat saaneet rahoitusta myös EU:n aluekehitysrahaston kautta.

Tietoteknologian hyödyntämisstrategian toteuttamishankkeita ovat mm.

- Satakunnan sairaanhoitopiirin Palko-hanke. Hankkeessa suunnitellaan ja pilotoidaan tiedonsiirron infrastruktuuria sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän tueksi ja toteutetaan toimintaa uudistavia palveluita.
- Hämeenlinnan Asteri-hanke. Hankkeessa toteutetaan www-pohjainen Hämeenlinnan seudun alueellinen sosiaali- ja terveystoimen informaatiojärjestelmä.
- Oulun seudun hankkeita ovat mm. Omatoiminen verenpaineen hallinta, Automaattinen ikääntyvien kodin turva- ja palvelupuhelinjärjestelmä, Neuvola 2005 projekti sekä Alkavan nivelreuman tehostettu hoitomalli -projekti.
- Mielenterveyden edistämisen ja päihdetyön telematiikan verkoston Tele-insp-projekti, Valoa verkkoon -projekti, Turunmaan saaristoseudun kuntayhtymien ja kuntien Dialogiprojekti ja A-klinikkasäätiön Prevnet-ohjelman projekti.
- Tampereen alueellisen terveydenhuollon raportointijärjestelmän kehittämisprojekti
- Uudenmaan sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen tietotekniikkayhteistyön kehittämisprojekti.
- Kaarina-Piikkiön terveyskeskuksen tietotekniikkahanke. Tavoitteena on toimintojen virtaviivaistaminen, hoidon laadun ja asiakaspalvelun parantaminen sekä verkottuminen alueellisesti yhteiskumppaneiden kanssa. Hanke sisältää potilas- ja hoito-ohjelmakokonaisuuden ja sitä tukevat tietoverkko- ja tietojärjestelmäratkaisut.
- Kuhmon kaupungin sosiaali- ja terveystoimien teleteknologiahanke.

- Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin TERVE-projektissa on keskitytty terveyskeskusten ja sairaalan välisen yhteistyön parantamiseen erityisesti potilaan tulo- ja poislähtövaiheessa.

Lisätietoja projektista:

<http://www.oskenet.fi/uploads/xcia0786nsyg.pdf>

JUHTA:N SUOSITUKSET

JUHTA eli Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta on valtion ja kuntien tietohallinnon yhteisten hankkeiden kehittämisfoorumi. Neuvottelukuntaan kuuluu 20 varsinaista jäsentä ja heidän varajäsenensä. Jäsenistä puolet edustaa valtionhallintoa ja puolet kunnallishallintoa ja heidän toimikautensa on kolme vuotta (2004 - 2006). Pääsihteerinä toimii Markku Nenonen sisäasiainministeriöstä.

Juhtan tehtävinä on sovittaa yhteen valtion ja kuntien tietotekniikan, edesauttaa tietohallinnon ja sähköisten asiointipalvelujen kehittämistä, edistää julkisen hallinnon tietotekniikan hyväksikäyttöä, laatia toimialaansa liittyviä suosituksia ja ohjeita sekä määritellä hallinnollisia periaatteita toimialallaan.

JUHTAn tärkeimpiä tehtäviä on laatia julkisen hallinnon suosituksia (JHS). JHS-suosituksilla pyritään yhdenmukaistamaan tietohallinnon toimintatapoja. Työnsä tukemiseksi JUHTA käynnistää tarvittaessa erillisiä hankkeita ja tekee erilaisia selvityksiä, joista julkaistaan raportteja ja kirjoja. JUHTA:n suositukset löytyvät kokonaisuudestaan internetistä alla ilmoitetulta sisäasiainministeriön www-sivuilta.

Lisätietoja:

<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/juhta/home.nsf/>

KUNTALIITON KYSELY: ALUEELLISEN TIETOHALLINNON TOTEUTUS JA HANKINNAT

Kuntaliitto on toteuttanut kyselyn alueellisen tietohallinnon toteutuksesta ja hankinnoista. Kyselyn avulla kartoitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien hankintamenettelyjä ja nykytilannetta, jotta myös valtakunnallisesti pystyttäisiin tukemaan saumattomien palvelumallien ja alueellisten tietojärjestelmien kehittämistä ja käyttöönottoa.

Hankkeessa mukana olivat myös Kansallinen terveyshanke ja Juuria-hanke. Nämä tahot olivat esittäneet Kuntaliitolle toiveinaan, että valtakunnallisesti pyrittäisiin vaikuttamaan kuntiin ja kuntayhtymiin niin, että ne tietojärjestelmähankinnoissaan ottaisivat huomioon alueellisen yhteistyön tarpeet, hankkisivat keskenään yhteensopivia järjestelmiä ja kehittäisivät tilaajaosaamista sekä hankinta- ja sopimusmenettelyjä. Kysely toteutettiin

lokakuussa 2003 ja sitä täydennetään vuonna 2004. Kyselyn tulokset on nähtävissä alla ilmoitetussa www-osoitteessa.

Yhteyshenkilöt:

Kauko Hartikainen, Suomen Kuntaliitto, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus
Päivi Hämäläinen, Sosiaali- ja terveysministeriö, Kansallinen terveyshanke
Esko Hänninen, Stakes, Juuria-hanke

Lisätietoja kyselystä:

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;65;353;11068;49729

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TIETOJÄRJESTELMÄKARTOITUS

Suomen Kuntaliitto ja Stakes toteuttivat vuoden 2001 lopulla Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäkartoituksen. Kartoitus on tarkoitettu selvittämään tietojärjestelmien levinneisyyttä ja käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollon keskuudessa. Samalla se on jatkoa Suomen Kuntaliiton ja Stakesin Tietoteknologian osaamiskeskukseen (OSKE) vuonna 1999 tekemille vastaaville kartoituksille.

Tavoitteena on toistaa näitä kartoituksia säännöllisin väliajoin ja saada syntymään tietoteknologian käyttöä ja levinneisyyttä kuvaava aikasarja. Näiden selvitysten avulla voidaan tulevaisuudessakin muodostaa näkemys siitä, miten eri kansalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian hyödyntämisessä ovat toteutuneet eri alueilla ja sovelluksittain.

Tietotekniikkakartoitus on tilannekartoitus sosiaali- ja terveydenhuollon tietotekniikan arkkitehtuurista, ohjelmistokannoista sekä toiminnan organisoinnista tietotekniikan avulla. Kartoituksessa on myös esitelty hankkeita, joista saa vertailukohteita sekä yhteistyökumppaneita.

Kyselyyn vastasi 160 perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yksikköä kattaen 3,7 miljoonaa asukasta ja 158 kunnan sosiaalitoimi. Niiden peitto on noin puolet väestöstä. Raportti kartoituksesta on luettavissa alla ilmoitetussa www-osoitteessa sekä Osaavien keskusten verkoston samannimisessä julkaisussa 1/2002.

Yhteyshenkilöt:

Kauko Hartikainen, erikoisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto
Sirpa Kuusisto-Niemi, kehittämisspäällikkö, Stakes
Elisa Lehtonen, sihteeri, Stakes

Lisätietoja:

<http://www.oskenet.fi/uploads/8dvks8pqarw2ud.doc>

TIETO 2005 – HANKE

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2002 työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä esitys vuoden 2005 alusta käyttöön otettavasta kansallisesta sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmästä, joka koostuu STM:n hallinnonalan tietovarannoista: tilastoista, rekistereistä, säännöllisesti toistuvista tutkimuksista ja erillisselvityksistä. Työryhmän nimi on sosiaali- ja terveyshuollon tietouudistus 2005 eli lyhyemmin Tieto 2005. Työryhmässä on edustus mm. kunnista, lääninhallituksesta, sosiaali- ja terveysministeriöstä ja sen alaisista sektoritutkimuslaitoksista, Tilastokeskuksesta ja Kuntaliitosta.

Hanke pyrkii tiedonkeruun järkeistämiseen, tilastoviranomaisten ja tutkimuslaitosten yhteistyön kehittämiseen ja tiettyjen tietouukkojen täyttämiseen. Myös tiedon laatuun ja käyttökelpoisuuteen sekä raportointiin kiinnitetään huomiota. Järjestelmän tulee myös huomioida uudet tietotarpeet, tietoteknologian tuomat mahdollisuudet, tietopalvelu sekä tietosuojamääräykset. Uudistustyön tavoitteena on parantaa ja tehostaa sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintaa lisäämällä muun muassa ohjauksen ja seurannan mahdollisuuksia. Hankkeen odotetaan parantavan myös tilastoinnin laatua.

Sosiaalipalveluissa asiakkuuksia ja niiden syitä on ollut vaikea tilastoida ja tämä näkyy myös Tieto 2005 -hankkeessa. Terveystenhuollossa toimenpiteitä on luokiteltu ja määriteltä jo pitkään, joten tietoja on helpompi kerätä. Sosiaalipuolella on perinteisesti jopa vastustettu tiedon keräämistä sekä sen luokittelua ja määrittelyä. Esimerkiksi sosiaalityöstä ei kerätä tietoja, koska tilaston tekijän näkökulmasta ei ole pystytty määrittelemään, mitä sosiaalityö on.

Lisätietoja hankkeesta:

<http://www.stakes.fi/dialogi/03/dia82003/35.htm>

Kattavammat tiedot ja hankkeen raportit löytyvät STM:n julkaisuista.

LASTENSUOJELUVERKKO

Lastensuojeluverkko-projekti on tietotekniikan hyväksikäyttöön perustuva ammatilliseen lastensuojelutyöhön kohdistuva hanke. Sen ajatuksena on toteuttaa malli palveluntuottajien itse päivittämästä lastensuojelupalveluiden tietokannasta joka integroituu muihin internetpalveluihin. Palvelutietojen luokiteltu rakenne luo pohjan vertailtavaan ja avainsanojen avulla löydettävään tietoon. Tietokannan pysyminen ajan tasalla edellyttää palveluntuottajien tietoteknisten valmiuksien lisäämistä ja tekniikan hyödyntämistä osana arkipäivän prosesseja.

Hankkeen tavoitteet jakaantuvat kolmeen osatavoitteeseen seuraavasti:

1. Lastensuojelun palvelutietojen keskittäminen. Hankkeen yhtenä osatavoitteena on kehittää lastensuojelun palveluiden saavutettavuutta ja vertailtavuutta. Tarkoituksena on tuottaa malli lastensuojelupalveluiden palvelukuvauksesta sekä tuottaa lastensuojelun ammattilaisten käyttöön valtakunnallinen internetpohjainen hakupalvelu erilaisista lastensuojelun tuki- ja sijaishuoltopalveluista (ns. PALVE-malli, eli palveluverkkotietokanta). Projektin aikana toteutetaan tietokannan ylläpitojärjestelmä ja käynnistetään sisällönkeruutalkoot. Sisällön hyödyntämistä kokeillaan alueellisesti jossakin alueellisessa portaalissa ja ammattilaisille kohdennettuna.
2. Tietotekniikka lastensuojelun laadun kehittämässä. Toisena osatavoitteena on tukea lastensuojelun palveluntuottajien tietoteknistä yhteistyötä toiminnan ja toimintajärjestelmien laadun parantamisessa. Tarkoituksena on ottaa tietokannassa huomioon Laituri-hankkeessa luotuja laatuksiteereitä ja muita palvelun laadun indikaattoreita. Lisäksi tuetaan lastensuojelun palveluntuottajien välistä yhteistyötä sovellus- ja muissa tietotekniikkahankinnoissa, käynnistetään yhteistyöhankkeita teknisten ratkaisujen ja kustannusten jakamiseksi sekä luodaan sellainen palvelutietokannan päivitysjärjestelmä, jossa palveluntuottajat itse voisivat vastata tietojensa ajantasaisuudesta.
3. Yhteistyö hyvinvointisektorin tiedonhallinnan integraatiossa. Lastensuojeluverkkoprojekti osallistuu valtakunnalliseen yhteistyöhön hyvinvointisektorin tietokantojen ja -palveluiden yhteensovittamiseksi. Tarkoituksena on osallistua mahdollisiin tietokantojen yhteensopivuutta edistävien strategioiden, standardien ja sopimusten tekemiseen, osallistua hyvinvointisektorin tietotekniikkahankkeiden väliseen yhteistyöhön., sopia teknisistä rajapinnoista vastaavien muiden hankkeiden kanssa ja edistää yhteistyötä lastensuojelutiedon sisällöntuotannossa verkkoympäristössä. Projektin aikana otetaan huomioon julkisen hallinnon tietohallinnon (JUHTA) ja muiden suosituksia ja standardeja ylläpitävien yhteisöjen suosituksia.

Yhteyshenkilö:

Reima Orvasto, Lastensuojelun Keskusliitto

Lisätietoja hankkeesta:

http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=68

MLL:N LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperheiden Kotipalvelu tarjoaa lapsiperheille lyhytaikaista ja tilapäistä hoitoapua. Palvelu on valtakunnallinen ja hinnaltaan varsin edullinen. Lapsiperheiden Kotipalvelusta saa lastenhoitoapua aina kun sitä tarvitaan, esimerkiksi kun lapsi sairastuu tai vanhemmilla on menoja.

Kotipalvelu tarjoaa kuntien kautta perheiden tueksi myös ammattiapua ja perhepalveluja esimerkiksi silloin kun perhe tarvitsee tukea arjen jaksamiseen, vanhempi haluaa jutella jonkun ulkopuolisen kanssa luottamuksellisesti tai kun perhe tarvitsee apua vammaisen tai pitkäaikaissairaan lapsen hoitoon.

Palvelun painopiste on lapsen turvallisuudesta ja viihtyvyydestä huolehtiminen. Lastenhoitajat ovat Mannerheimin Lastensuojeluliiton kouluttamia ja perehdyttämiä, ja ovat vapaaehtoisina mukana lastenhoitopalvelussa. Hoitaja varataan puhelimitse ja puhelu ohjautuu sillä hetkellä vuorossa olevalle päivystäjälle. Hoitotapahtuma on kertaluonteinen ja siitä tehdään hoitajan ja vanhempien kesken suullinen sopimus. Lasta hoidetaan vanhempien antamien ohjeiden mukaisesti lapsen kotona.

Lastenhoitotyöhön soveltuva henkilö pääsee MLL:n hoitajaksi, kun hän on käynyt Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämän lastenhoitokurssin. MLL:n Lapsiperheiden Kotipalvelu huolehtii myös hoitajien jatkokoulutuksesta, valvonnasta ja ohjauksesta. Hoitajalla on voimassaoleva hoitajakortti.

Lisätietoja:

http://www.mll.fi/kasvattajan_tietokulma/perhe-elamaa/mll_apuna_arjessa/lapsiperheiden_kotipalvelu/lastenhoitoapua/

<http://www2.mll.fi/piirit/varsinais-suomi/kotipalvelu.html>

V-S SAIRAAHOITOPIIRIN ALUETIETOJÄRJESTELMÄ

Valtakunnallisten suunnitelmien pohjalta sosiaali- ja terveystoimessa ollaan siirtymässä alueellisiin tietojärjestelmiin. Tavoitteena on, että eri järjestelmät sopeutuvat yhteiseen alueelliseen tietohallintostrategiaan ja että tulevassa kehittämistyössä eri osapuolet noudattavat yleisesti käytöön otettavia standardeja. Tämä tarkoittaa sitä, että käytössä on aluetietojärjestelmät.

Kokeilulaki saumattomista palveluketjuista saa parin vuoden lisäajan ja lain piiriin on hakeutunut Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. Valtakunnallisten suunnitelmien mukaisesti sairaanhoitopiirissä on valmistauduttu alueellisten

tietojärjestelmien kehittämiseen, hankintayhteistyöhön, koulutukseen ja käyttöönottoon. Yhteistyötä on tehty myös Varsinais-Suomen liiton kanssa, jotta muu aluekehitys ja seutukuntien kehitystyö ottaisi huomioon yhteistoiminnallisuuden ja sairaanhoitopiirin toimesta toteutettavan kehitystyön.

Varsinais-Suomessa, jossa on kuntia, terveyskeskuksia, sairaaloita ja muita yksiköitä paljon, on jo parin vuoden ajan ollut ilmeistä, että eri toimijoiden koordinoitua tulisi lisätä. Sairaanhoitopiirin hallitus onkin päättänyt nimetä ajalle 15.10.2003 - 31.12.2006 IT-neuvottelukunnan, jonka tärkeimpänä tehtävänä on koordinoita maakunnassa eri toimijoiden tietohallinnollista kehittämistyötä. Tavoitteena on luoda alueellinen hyvinvoinnin IT-strategia, hyvinvoinnin prosessien kehittäminen yhteistyössä sekä prosessien arviointi yhteistoiminnallisina kokonaisuuksina.

Tavoitteiden toteuttamiseksi neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa synkronoida eri toimijoiden tietohallinnollista kehittämistyötä, muodostaa yhteneväinen vaatimustaso ohjelmistojen toimittajiin päin, huolehtia siitä, ettei tehtäisi turhia ja virheellisiä investointeja, linjata alueellisen tietoturvallisen tiedonsiirtotekniikan rakentamisen periaatteet ja aikataulun. Lisäksi tehtävänä on toimia yhteistyöryhmänä Satakunnan sairaanhoitopiirin aluetietojärjestelmän kehittämisryhmän kanssa koko vastuualuetta koskevissa asioissa.

Lisätietoja aluetietojärjestelmästä:

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/paaso/juurrutta.htm>

<http://www.oskenet.fi/uploads/ao9ganu.doc>

http://www.lskl.fi/tiedostot/folder_11/84722HdC.pdf

IMAGETALK

Imagetalk-projektin tarkoitus on kehittää puhe- ja kommunikaatiovammaisille henkilöille sekä heidän läheisilleen ja lähiyhteisölleen kuvakepohjaiseen käyttöliittymään perustuva etäviestipalvelu, sekä kehittää ja koostaa tarkoitukseen tarvittavaa teknologiaa ja palvelukonseptia. Projektin toteuttajaorganisaatio on Turussa sijaitseva Imagetalk Oy.

Imagetalk on apuvälineohjelma etä- ja lähikommunikointiin sekä ajanhallintaan. Se on tarkoitettu henkilöille, jotka eivät pysty perinteisin tavoin tuottamaan puhetta tai tekstiä. Viestejä rakennetaan valitsemalla kuvakekirjan kuvakkeita. Halutessaan käyttäjä voi muodostaa viestit myös aakkos- ja numeronäppäimistöillä. Kuvakkeiden muodostamiseen voidaan käyttää normaaleja symbolikirjastoja ja tavallisia kuvia. Viestit voidaan puhua puhesynteessin avulla ja lähettää ne viestikumppanille.

Viestit voidaan tallentaa myös myöhempää käyttöä varten ja päivittää kalenteriin toistuvina tapahtumina. Ajustetuista kalenteriviesteistä muodostuu päiväohjelma, joka auttaa hahmottamaan ja muistamaan päivän tärkeät tapahtumat aikajärjestyksessä. Ajustin näyttää selkeän palkin avulla ajankulun seuraavaan kalenteritapahtumaan. Laitteeseen voidaan luoda myös hätäviesti, joka lähetetään haluttuun gsm-puhelimeen, ellei käyttäjä kuittaa hälytystä.

Imagetalk Desktopin asennusalustana voidaan käyttää normaalia työasemaa tai Tablet PC:tä, jolloin käyttöliittymä saadaan tarpeeksi suureksi huonompinäköisimmillekin käyttäjille. Tablet PC on myös helppo kuljettaa mukana.

Projektin yhteyshenkilö:

Juhani Selänniemi, Imagetalk Oy

Lisätietoja:

<http://www.imagetalk.fi/en/imagetalk/>

<http://akseli.tekes.fi/Resource.phx/tivi/iwell/z-07256127.htx>

<http://www.compaid.fi/imagetalk.html>

MOBIILIHANKE KOTIHOITAJILLE (KIWI-PROJEKTI)

KIWI-projektin nimi tulee sanoista Building Innovative Knowledge Management Infrastructures Within European Public Administrations. Kyseessä on EU:n viidennen puiteohjelman rahoittama kehittämisprojekti, jossa sovelletaan uusinta tekniikkaa julkishallinnon käyttöön.

KIWI:n tarkoituksena on kehittää tietämyksenhallinnan innovatiivisia ratkaisuja, jotka edesauttavat eurooppalaisen julkishallinnon muuttumista millä tahansa tasolla tietämysvetoiseksi ja dynaamisesti sopeutuvaksi ”älykkääksi organisaatioksi”. Suomessa kehittämiskohteena on kuntasektori, ja mukana ovat varsinaissuomalaisia kuntia. Kansainvälisiä yhteistyökumppaneita ovat Ranska ja Italia, joissa projektia viedään läpi valtion ja läänin tasolla.

TeliaSonera Finland Oyj vastaa yhdessä ICT Turku Oy:n kanssa vastaa KIWI-projektin toteutuksesta Suomessa. Tarkoituksena on yhdessä mukana olevien Turun seudun kuntien (Lieto, Kaarina, Naantali, Turku, Raisio) kanssa suunnitella ja pilotoida kuntien käyttöön kotihoidon työntekijöille soveltuva mobiili viestintäjärjestelmä, joka helpottaa ja tehostaa työntekoa sekä parantaa asiakkaan kokemaa kotihoitopalvelun laatua. Hanke testaa, voiko kämmentietokone korvata perinteisen viestivihon vanhusten hoidossa. Projektin lähtökohtana on työntekijän tarpeet, ja loppukäyttäjät ovat olleet itse mukana suunnittelemassa ja kehittämässä järjestelmää. Kunnat

osallistuvat projektin kustannuksiin työntekijöiden työpanoksella. Kiwi-projekti toteutetaan aikavälillä 2002 – 2004.

Projektin yhteyshenkilöt:

Kehityspäällikkö Jaakko Panula, TeliaSonera Finland Oyj

Projektipäällikkö Seppo Paappanen, TeliaSonera Finland Oyj

Projektipäällikkö Carl-Johan Åkerblom, ICT Turku Oy

Lisätietoja projektista:

<http://www.ist-kiwi.org/home>

<http://www.oskenet.fi/asp/empty.asp?P=406&PS=root>

[http://www.turkusciencepark.com/TSP/lehti.nsf/\(\\$Search\)/0EB8C2C89EFD2834C2256E8B003E5C00](http://www.turkusciencepark.com/TSP/lehti.nsf/($Search)/0EB8C2C89EFD2834C2256E8B003E5C00)

HÄMEEN SEUTUKUNNAN TIETOHALLINTOHANKKEET

Seutukeskus Oy Häme on Hämeenlinnan seudun 8 kunnan (Hämeenlinna, Janakkala, Hattula, Kalvola, Renko, Lammi, Tuulos, Hauho) omistama osakeyhtiö. Yhtiö on perustettu v. 1999 ja sen tehtävänä on huolehtia kuntien antamista palvelu-, kehittämis- ja ylläpitotehtävistä.

Seutukeskuksella on sopimus kaikkien Hämeenlinnan seudun kuntien kanssa tietohallinnon kehittämisestä seudullisesti. Tietohallintotyöllä tarkoitetaan atk-kehittämisprojekteja, sovellusten valintaa ja käyttöönottoja. Vuonna 2004 näköpiirissä olevia seudullisia tietohallinnon hankkeita ovat:

1. Terveystietojärjestelmän ja perusturvan yhteisen tietojärjestelmän käyttöönotto laajana alueellisena ratkaisuna kattaen erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja vanhustenhuollon seudun intranet ja extranet -järjestelmien käyttöönotto
2. Oppilashallintojärjestelmän seudullisen käytön laajentaminen
3. Sähköisen asioinnin kehittäminen kaikilla toimialoilla; kuntien palveluprosessien läpikäyminen ja kehittäminen sekä yhteistyö muiden seudun toimijoiden kanssa

Seutukeskuksella on myös sopimus mikrotuesta kaikkien seudun kuntien lisäksi Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosaston ja Hämeenlinnan seudun Vesi Oy:n kanssa. Mikrotyöasemien hankinnasta pyritään tekemään sopimus kaikkien seudun kuntien kanssa.

Vasso Oy:n tietohallintokartoituksessa tehdyissä haastatteluissa ilmeni, että Hämeenlinnan seudulla toimivaa yhteistyötä pidettiin yleisesti hyvänä mallina, josta muutkin alueet voivat ottaa esimerkinomaista oppia.

Lisätietoja:

<http://www.seutukeskus.net/Kiinteasivu.asp?KiinteasivuID=229&NakymaID=20>

TIETOHALLINNON RESURSSIEN JAKAMINEN

Vasso Oy:n tietohallintokartoituksessa tehtyjen haastattelujen tuloksena havaittiin, että Turun saariston kunnissa (Esim. Parainen, Kemiö, Nauvo, Korppoo) on suunniteltu ostopalvelusopimuksia kuntien kesken. Myös Uudenkaupungin ja Laitilan välillä on kehitteillä vastaavatyypistä yhteistyötä. Ostopalvelut liittyivät sosiaalialaan, esimerkiksi elatusturvaan liittyviä palveluja on haluttu ostaa isommilta kunnilta.

Kiinnostus ostopalveluihin on herännyt, koska sosiaalialan ohjelmistohankinnat ovat kalliita investointeja suhteessa siihen, miten vähäistä niiden käytön tarve on pienissä kunnissa. Ohjelma kuitenkin tarvitaan prosessin monimutkaisuuden takia. Kunnat ovat havainneet ostopalveluissa ongelmia, sillä nykyiset tietojärjestelmät eivät vielä toistaiseksi sovellu tämän tyyppiseen yhteistyöhön. Ongelmaksi on muodostunut eri kuntien tietojen erottaminen toisistaan tietojärjestelmissä. Myös eri kuntien kirjanpidot tulisi erottaa selvästi toisistaan, mikä on nykyisellään hankalaa.

Ohjelmistotalot eivät toistaiseksi ole olleet halukkaita järjestelmien kehittämiseen ostopalvelutoimintaa tukevaksi. Ostopalvelusta aiheutuvien kustannusten jakaminen on myös osoittautunut haasteelliseksi; ostaja haluaisi maksaa palvelusta sen käytön mukaan kun taas palvelua tarjoava kunta haluaisi laskuttaa myös jatkuvasta ylläpidosta aiheutuvat kulut.

Haastattelujen perusteella vaikuttaakin siltä, että ostopalvelusopimukset sosiaalialan palveluissa ovat suositeltava tapa joidenkin toimintojen hoitamiseen pienissä kunnissa, joiden tietohallinto-osaaminen ja resurssit ohjelmistoinvestointeihin ovat vähäiset.

TURUN ITÄISTEN KUNTIEN TIETOTEKNINEN TILANNEKARTOITUS JA YHTEISTYÖSTRATEGIA

Turun itäisillä kunnilla tarkoitetaan aluetta, johon kuuluvat Kaarina, Lieto, Paimio, Piikkiö ja Sauvo. Kunnat ovat toteuttaneet kevään 2003 aikana perusselvityksen käytössä olevasta tietotekniikasta ja sen muutostarpeista. Selvityksen tulokset raportoitiin kunta- ja toimialakohtaisesti. Kartoituksen pohjalta on lähdetty kehittämään tietoteknistä yhteistyöstrategiaa alueen kuntien välillä. Strategian on tarkoitus kattaa myös alueella toimivat terveyskeskuskuntayhtymät.

Tietoteknisen yhteistyöstrategian lähtökohtana oli kuntalaisten tarpeisiin perustuvien palveluiden tuottaminen joustavammin ja tehokkaammin. Tietotekniikka nähdään kokonaan uusien palvelumuotojen käyttöönoton mahdollistajana. Turun itäisten kuntien tarkoituksena on vaiheittain lisätä alueen kuntien ja kuntayhtymien tietohallinto- ja tietotekniikkapalveluihin liittyvää yhteistyötä. Strategiakausi ulottuu vuoteen 2008 saakka. Strategia toteutetaan vaiheittain ja sitä tarkistetaan valtuustokausittain. Strategiset tavoitteet koskevat yleisesti kaikkia itäisiä kuntia, mutta kuntien tietoteknisten ympäristöjen erilaisuudesta johtuen jotkut tavoitteet koskevat vain osaa itäisistä kunnista.

Strategisia tavoitteita ovat osaamisen keskittäminen yhteistyössä (yhteistyön tiivistäminen, asiantuntijaroolien kehittäminen, loppukäyttäjien kouluttamisyhteistyö), hankintojen yhtenäistäminen (tietotekniikka-, perusohjelmisto- ja sovellushankintojen sekä ulkoistettavien palvelujen yhteishankinnat), toiminnalliset yhteistyöhankkeet (tietoteknisen ohjeistuksen yhtenäistäminen, sovelluspalveluiden keskinäinen tarjonta) sekä sähköisten asiointipalvelujen kehittäminen. Strategian toteutuksesta vastaa työryhmä.

Yhteyshenkilö:

Kari Hölsö, tietohallintopäällikkö, Kaarinan kaupunki

SALON SEUDUN SÄHKÖISTEN PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

Keväällä 2002 Salon seudun kunnissa ja kuntayhtymissä hyväksyttiin seutukunnan sähköisten palvelujen kehittämissopimus. Sopimuksen tavoitteena oli luoda ja ylläpitää Salon seutukunnan kuntarajat ylittäviä asukaslähtöisiä palveluja, yhtenäistää kuntien hallintopalveluja ja toimintakulttuureja seudullisiksi, kehittää tasavertaisesti kuntien palveluja, toteuttaa yhteensopivia tietoteknisiä ratkaisuja ja vastata laadukkaan palvelukulttuurin mahdollistamisesta kuntalaisille.

Sopimuksessa tarkoitettu yhteistyöhankkeiden selvittämisestä vastasi Salon Seudun kehittämiskeskus sähköisten palvelujen projektin kautta vuoden 2002 loppuun saakka. Vuoden 2003 alusta sopimuksen toteuttamisesta vastasi aluekeskushankkeen ohjausryhmä.

Sopimuksen tarkoituksena oli antaa tehtäväksi selvittää yhteistyöedellytykset mm. seuraavien palvelujen toteuttamiseen seudullisesti:

- Yhteisen alueellisen taloushallintojärjestelmän kehittäminen
- Yhteisen alueellisen henkilöstöhallintojärjestelmän kehittäminen
- Yhteisen asiakirjahallinto-, diaari ja arkistojärjestelmän kehittäminen
- Yhteisen materiaalihankintajärjestelmän kehittäminen
- Yhteisen väestö- ja paikkatietojärjestelmän kehittäminen
- Kuntien verkkopalvelujärjestelmän ylläpito ja hallinnointi
- Seudullisten tietoteknisten edellytysten kehittäminen (yhteinen palvelukeskus, järjestelmien hallinta, alueverkkopalvelujen järjestäminen, lähiverkot, tulostuspalvelut)
- Seudullinen yhteispalvelupiste
- Seudullisten laatumittarien luominen

Mikäli sopimuksen mukainen seudullinen toiminta onnistuu, syntyvät yhteisesti suunnitellut, kuntarajat ylittävät työ- ja palveluprosessit, joita kuvaavat:

- Laatustandardoidut palveluketjut
- Yhtenäiset hallinnolliset prosessit
- Yhtenäiset tulkinnat
- Yhtenäinen lomakkeisto
- Järjestelmässä olevien tietojen päivitysvelvoitteet
- Sijaisjärjestelyt
- Lainmuutosten seuranta ja vaikutuksen arviointi annettavaan palveluun

Lisäksi projektissa on käynnistetty elinkeinoelämän kehittämiseen liittyviä hankkeita (esim. verkkopalveluhanke, kotisivujen uudistaminen) sekä teknisiä hankkeita (yhtenäinen palvelin- ja ohjelmistoympäristö, alueverkko, internet-portaali, ja kotisivupalvelut). Sähköisten palvelujen hanke on alueella käynnistänyt mittavan yhteistyöurakan, jossa uskotaan olevan työtä mahdollisesti 10-15 vuodeksi eteenpäin.

Yhteyshenkilö:

Projektipäällikkö Pekka Kymäläinen, Salon Seudun kehittämiskeskus

TURUN SOSIAALIPROSESSIEN KEHITTÄMINEN

Turun kaupungin sosiaalikeskuksessa aloitettiin vuonna 1998 sosiaalikeskuksen prosessien kehittämistyö. Tämä johti lasten ja nuorten sosiaalityön toimintojen uusimiseen vuoden 2001 alusta. Sen jälkeen kehittämistyötä jatkettiin aikuisten sosiaalityössä, jossa uudet toimintatavat otettiin käyttöön vuoden 2004 alussa.

Yhteyshenkilö:

Suunnittelupäällikkö Ossi Niininen, Turun kaupunki sosiaalikeskus

Liite 2

Varsinais-Suomen sosiaalialan tietohallinnon nykytilan kartoitus

Haastattelulomake

Aika ja paikka _____

Nimi _____

Organisaatio ja asema _____

Sähköposti _____

Puhelin _____

Tietoa hankkeesta

Hankkeen taustaa ja tavoite

Sosiaalialan palvelut on perinteisesti mielletty henkilökohtaiseksi palveluksi, jossa tietotekniikalla on vain vähäinen rooli. Palvelut on myös tuotettu pääasiassa kuntien sisällä. Sosiaalipalveluiden tueksi on tietotekniikkaa otettu käyttöön varovasti. Koulutus- ja terveyspalvelut on usein nähty potentiaalisemmiksi tietotekniikan hyödyntäjiksi kuin sosiaalipalvelut. Tietotekniikan voidaan kuitenkin ajatella vaikuttavan sosiaalialan palveluihin useillakin tavoilla. Peruspalveluiden tuottamista kunnissa voidaan tukea erilaisilla paikallisilla tietojärjestelmillä. Erityispalveluiden tuottaminen edellyttää alueellista tai valtakunnallista yhteistyötä ja tietojärjestelmiä. Lisäksi tietotekniikkaa tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia erilaisten verkkopalveluiden tuottamiseen.

Tietohallinnolla tarkoitetaan toimintoja, jotka kehittävät ja ylläpitävät organisaation tietovarantoja, tietotekniikkapalveluja ja tietoprosesseja (Valtioneuvosto 2000).

Tässä hankkeessa kartoitetaan Varsinais-Suomen alueen sosiaalialan tietohallinnon nykytilaa. Kartoitettavia kohteita ovat :

1. Sosiaali-alan sovellukset kunta- ja aluetasolla
2. Rajapinnat muihin järjestelmiin
3. Sosiaalialan järjestelmien kehitystarpeita

4. Tietotekniikan käyttötaidot ja sen hyödyntämiseen liittyvä menetelmällinen osaaminen
5. Tietohallinnon organisointi ja siihen liittyvä päätöksenteko
6. Suhde terveydenhuollon järjestelmiin

Haastatteluja tullaan suorittamaan viidessä kunnassa, kaikissa V-S alueen seutukunnissa, sairaanhoitopiirissä, Stakesissa, kolmannen sektorin edustajien luona sekä Vasso oy:ssä.

Tutkimuksen tilaajan on Vasso oy. Sen on rahoittanut Varsinais-Suomen liitto. Tutkimuksen suorittaa Turun Kauppakorkeakoulu. Hankkeen vastuullisena johtajana toimii professori Hannu Salmela.

Projektin toteuttaja ja aineiston käyttäminen

Haastattelumateriaalia tullaan käyttämään paitsi alueen sosiaalialan tietohallinnon kartoituksen tekemiseen myös tutkimusaineistona Turun kauppakorkeakoulun tuottamissa tutkimuksissa. Tutkimustulokset julkaistaan siten, ettei haastateltavien henkilöllisyys paljastu.

Ohjeita haastateltaville

Haastateltavia pyydetäänkin ystävällisesti perehtymään lomakkeeseen. Lomaketta ei kuitenkaan tarvitse täyttää, vaan sitä käytetään haastattelussa lähinnä keskustelurunkona ja tutkija huolehtii haastattelujen tallentamisesta (haastattelut nauhoitetaan).

Teemakysymykset

Miten tietotekniikkaa hyödynnetään seudun kuntien sosiaalipalveluissa?

Miten keskeiset sosiaalialan järjestelmät on kehitetty?

Miten järjestelmähankkeiden rahoitus on hoidettu?

Miten kunnassa ja seutukunnassa koordinoidaan tietoteknisiä hankintoja?

Mikä on sosiaalialan henkilöstön atk-osaaminen ja kuinka paljon eri sosiaalialan sektorit käyttävät tietotekniikkaa? (Onko kaikilla pääsy Internetiin? Käyttävätkö kaikki sähköpostia?)

Miten sosiaalialan sovellusten käytön tuki ja yleinen mikrotuki on organisoitu?

Onko suunnitteilla uusia hankkeita tietotekniikan käytön lisäämiseksi sosiaalitoimessa?

Miten työprosessien kehittäminen on nivoutettu tietoteknisiin hankkeisiin?

Miten tiedonsiirto kunnan sosiaalitoimen ja sen ulkopuolella olevien tahojen kanssa hoidetaan ja minkälaisia tietoja siirretään? (Eli miten tietoja siirretään sosiaalitoimen ja terveystoimen, kolmannen sektorin, hoitolaitosten jne. välillä)

**Onko esimerkkejä tietohallinnon yhteistyöstä terveydenhuollon kanssa?
Onko suunnitteilla ?**

Onko esimerkkejä seutukunnallisesta, alueellisesta tai valtakunnallisesta sosiaalialan (terveystoimen) ja/tai sen tietohallinnon yhteistyöstä?

Millainen rooli ja vastuu kunnilla, seutukunnilla ja alueellisilla tai valtakunnallisilla toimijoilla tulisi olla?

Mitkä ovat tietohallinnollisen yhteistyön lisäämisen suurimmat haasteet?

Mitkä ovat mielestäsi sosiaalialan tietotekniikan nykytilan kolme suurinta ongelmaa tai tulevaisuuden kehittämistarvetta?

Mitä muuta haluaisit sanoa?

Kiitokset vaivannäöstäsi